

Neoficialus vertimas

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EUROPOS TARYBA
EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAS
ANTRASIS SKYRIUS

BYLA VARNAS prieš LIETUVĄ

(Petacijos Nr. 42615/06)

SPRENDIMAS

STRASBŪRAS

2013 m. liepos 9 d.

ISIGALIOJO

2013-12-09

Šis sprendimas įsigaliojo pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį. Jame gali būti daromi redakcinio pobūdžio pataisymai.

Byloje Varnas prieš Lietuvą,

Europos Žmogaus Teisių Teismas (antrasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininko Guido Raimondi,

teisėjų Danutės Jočienės,

Peer Lorenzen,

Dragoljub Popović,

Işıl Karakaş,

Nebojša Vučinić,

Paulo Pinto de Albuquerque,

ir skyriaus kanclerio Stanley Naismith,

po svarstymo uždarame posėdyje 2013 m. birželio 18 d.

skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

PROCESAS

1. Bylą prieš Lietuvos Respubliką pradėjo Lietuvos pilietis Tomas Varnas (toliau – pareiškėjas), kuris 2006 m. spalio 17 d. Teismui pateikė peticiją (Nr. 42615/06) pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 34 straipsnį.

2. Lietuvos Respublikos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė) atstovavo jos atstovė E. Baltutytė.

3. Pareiškėjas teigė, kad jam kardomoji priemonė - suėmimas taikyta nepagrįstai ilgai. Be to, jis skundėsi dėl neteisėto pasimatymų su šeima apribojimo, taikyto kardomojo kalinimo laikotarpiu.

4. 2010 m. birželio 1 d. peticija perduota Vyriausybei. Taip pat buvo nutarta iš karto spręsti dėl peticijos priimtimumo ir esmės (Konvencijos 29 straipsnio 1 dalis).

FAKTAI**I. BYLOS APLINKYBĖS**

5. Pareiškėjas gimė 1975 m. Šiuo metu jis Vilniuje atlieka laisvės atėmimo bausmę.

A. Pareiškėjo sulaikymas, suėmimas ir nuteisimas pirmojoje baudžiamojoje byloje

6. 2004 m. kovo 10 d. pareiškėjas sulaikytas, įtariant jį priklausymu nusikalstamam susivienijimui, kuriam vadovavo ikiteisminio tyrimo metu miręs D.S. Jis taip pat buvo įtariamasis pavogęs tris didelės vertės automobilius.

Tą pačią dieną Vilniaus miesto 1 apylinkės teismas skyrė pareiškėjui suėmimą trims mėnesiams. 2004 m. balandžio 1 d. Vilniaus apygardos teismas paliko nutartį nepakeistą. Teismai pabrėžė, kad pareiškėjas įtariamasis dėl labai sunkaus nusikaltimo – priklausymo nusikalstamam susivienijimui nuo 2001 m. Jam pateikti kaltinimai buvo pagrįsti konkrečiais įrodymais ir kilo rizika, kad nesuimtas jis ir toliau darys nusikalstamas veikas. Be to, jis buvo anksčiau teistas ir atlikęs bausmę dėl chuliganizmo. Todėl jo dalyvavimą ikiteisminiame tyrime buvo galima užtikrinti tik paskyrus kardomąjį kalinimą. Pareiškėjas ir toliau buvo kalinamas Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime.

7. 2004 m. gegužės 31 d. Vilniaus miesto 1 apylinkės teismas, remdamasis pirmiau minėtais pagrindais ir tuo, kad pareiškėjui inkriminuojami nusikaltimai buvo daromi ilgą laiką, pareiškėjo suėmimą pratęsė trims mėnesiams. Be to, teismo nuomone, paleidus pareiškėją iki teismo proceso, jis galėtų trukdyti tyrimui, paveikti nukentėjusiuosius ir liudytojus bei susisiekti su kitais įtariamaisiais, kurių tuo metu buvo ieškoma. 2004 m. liepos 1 d. Vilniaus apygardos teismas atmetė pareiškėjo apeliacinį skundą.

8. 2004 m. rugsėjo 6 d. Vilniaus apygardos teismas pratęsė pareiškėjo kardamosios priemonės - suėmimo terminą. Šį kartą teismas pastebėjo, kad nuo 2002 m. iki 2004 m. pareiškėjas buvo gerai organizuoto nusikalstamo susivienijimo narys ir dalyvavo padarant 17 didelės vertės automobilių vagysčių Lietuvoje. Automobiliai anksčiau priklausė Lietuvos, Vokietijos, Latvijos, Estijos, Nyderlandų ir Ispanijos piliečiams. Nusikaltimai buvo daromi versliškai, jiems būdingas aukštas bendrininkavimo lygis: kiekvienas nusikalstamo susivienijimo narys turėjo priskirtą vaidmenį. Taigi, nusikalstamas susivienijimas padarė didelės žalos Lietuvos ir užsienio piliečiams. Be to, teismas pažymėjo, kad tuo metu buvo atlikta daug ikiteisminio tyrimo veiksmų – ekspertiniai tyrimai, liudytojų apklausos. Taigi, nebuvo pagrindo laikyti, kad ikiteisminis tyrimas buvo vilkinamas.

2004 m. gruodžio 9 d. Vilniaus apygardos teismas tais pačiais pagrindais paliko nutartį nepakeistą, tačiau atmetė Vilniaus miesto 1 apylinkės teismo argumentą dėl rizikos, kad pareiškėjas trukdys tyrimui bandydamas paveikti liudytojus kaip abstraktų ir nepagrįstą konkrečiais faktais. Kita vertus, apygardos teismas pažymėjo, kad baudžiamoji byla yra ypatingai sudėtinga,

ir kad po paskutinės nutarties pratęsti suėmimo terminą, buvo atliekami tolesni ikiteisminio tyrimo veiksmai.

9. 2005 m. vasario mėn. užbaigus ikiteisminį tyrimą pirmojoje baudžiamojoje byloje, galutinis pranešimas apie įtarimą apėmė dalyvavimą nusikalstamame susivienijime, didelės vertės turto vagysčių padarymą arba pasikėsinimą jas padaryti (maždaug 20 epizodų), turto sunaikinimą, nusikalstamu būdu gauto didelės vertės turto įsigijimą ir dokumentų vagystę.

10. 2005 m. kovo 9 d. Vilniaus apygardos teismas pratęsė suėmimo terminą dar trims mėnesiams. 2005 m. kovo 30 d. Apeliacinis teismas atmetė pareiškėjo apeliacinį skundą motyvuodamas tuo, kad jis gali bandyti trukdyti tyrimui ir paveikti liudytojus. Apeliacinis teismas pastebėjo, kad nors byla buvo perduota bylą nagrinėjančiam teismui nagrinėti, pareiškėjas gali bandyti paveikti liudytojus, kurie dar turi liudyti teisme. Taip pat teismas atsižvelgė į pareiškėjui pareikštų kaltinimų rimtumą ir jo ankstesnį teistumą.

11. 2005 m. gegužės 31 d. Vilniaus apygardos teismas pratęsė suėmimo terminą dar trims mėnesiams, motyvuodamas tuo, kad pareiškėjas kaltinamas labai sunkių nusikaltimų padarymu ir ankstesniu pareiškėjo teistumu. Taip pat teismas pabrėžė, kad byla buvo ką tik perduota bylą nagrinėjančiam teismui ir kad įrodymai dar nėra ištirti teismo posėdyje. Be to, dar nėra apklausti visi teisiamieji, o dauguma nukentėjusiųjų dar nedavė parodymų. Taigi, buvo rizika, kad paleidus pareiškėją iš kardomojo kalnimo vietos, jis gali paveikti šiuos asmenis.

2005 m. birželio 22 d. Apeliacinis teismas paliko šią nutartį nepakeistą, pažymėdamas, kad Baudžiamojo proceso kodekso 242 straipsnis įpareigojo teismą ištirti įrodymus, t. y. apklausti kaltinamuosius, nukentėjusiuosius, liudytojus teisme neatsižvelgiant į tai, ar jie buvo apklausti ikiteisminio tyrimo metu ar ne. Atsižvelgiant į tai, kad šie veiksmai dar nebuvo atlikti ir į pareiškėjo bei kartu su juo teisiamų asmenų pasirinktą gynybos taktiką neigti jų dalyvavimą nusikaltimo padaryme, buvo rizika, kad, kartu teisiami asmenys gali bandyti paveikti kitus byloje dalyvaujančius asmenis juos paleidus iš kardomojo kalnimo vietos. Be to, pareiškėjas buvo kaltinamas priklausymu nusikalstamam susivienijimui ir beveik dvidešimties sunkių nusikaltimų padarymu. Atsižvelgiant į nusikalstamos veiklos mastą ir trukmę bei pareiškėjo aktyvų vaidmenį šioje veikloje, buvo pagrindo manyti, kad yra pagrįstų priežasčių laikyti jį kardomajame kalnime laukiant teismo.

12. 2005 m. rugsėjo 9 d. Vilniaus apygardos teismas dar kartą pratęsė suėmimo terminą trims mėnesiams.

13. Pareiškėjas pateikė apeliacinį skundą argumentuodamas tuo, kad jam pareikšti kaltinimai nėra įrodyti teisme ir todėl nėra pagrindo laikyti, kad jis padarė kokius nors nusikaltimus. Tokia teismų išvada, kurios pagrindu buvo pratęstas jo suėmimas, pažeidė pareiškėjo teisę į nekaltumo prezumpciją.

Taip pat nebuvo jokių konkrečių įrodymų, kad jį paleidus, jis gali bandyti paveikti kitas baudžiamojo proceso šalis. Galiausiai pareiškėjas nurodė, kad jo suėmimas tęsėsi jau 18 mėnesių. Dešimt iš šių mėnesių jam buvo neleidžiama palaikyti jokių ryšių su savo žmona ir šeima. Nors apeliacinio proceso metu jo žmona galėjo jį lankyti pusantros valandos per mėnesį stebint apsaugos darbuotojui, tačiau dėl pareiškėjo, kaip asmens, kuriam pareikšti kaltinimai nusikaltimo padarymu, statuso (o ne nuteisto asmens), ilgalaikiai pasimatymai su sutuoktine buvo draudžiami. Tokiu būdu, pareiškėjas dėl turimo statuso atsidūrė daug blogesnėje padėtyje negu nuteistas nusikaltėlis. Pareiškėjas teigė, kad ilgalaikiai pasimatymai buvo fiziologiškai reikalingi tiek jam, tiek jo žmonai ir dėl to tai prilygo kankinimui, kuriuo siekta išgauti jo prisipažinimą.

14. 2005 m. rugsėjo 26 d. Apeliacinis teismas laikėsi nuomonės, kad ankstesnėse nutartyse nurodyti suėmimo pagrindai tebeegzistuoja. Apeliacinis teismas pastebėjo, kad nors suėmimas užsitęsė ir truko jau daugiau kaip aštuoniolika mėnesių, ilgiausias įstatymo numatytas aštuoniolikos mėnesių suėmimo terminas yra taikytinas tik suėmimo ikiteisminio tyrimo metu atvejais. Ši byla buvo perduota nagrinėti teismui, o įstatymas nenumato jokių terminų, ribojančių suėmimo trukmę bylos nagrinėjimo teisme laikotarpiu. Kalbant apie pareiškėjo argumentą dėl nekaltumo prezumpcijos pažeidimo, teismų išvados, kad pareiškėjas buvo susijęs su padarytomis nusikalstamomis veikomis nėra išvada dėl jo kaltės, o laikytini tik pareiškimais, kad buvo pakankamai įrodymų, jog jis padarė nusikaltimus, siekiant nuspręsti dėl būtinybės jį laikyti kardomajame kalinime. Jo baudžiamosios atsakomybės klausimas turėjo būti išspręstas vėliau, bylą nagrinėjančiam teismui priėmus apkaltinamąjį arba išteisinamąjį nuosprendį. Galiausiai, atsižvelgiant į pareiškėjui pareikštų kaltinimų sunkumą, buvo teikiama pirmenybė viešajam interesui, o ne jo teisei į nekaltumo prezumpciją ir kitoms jo teisėms. O tai reiškia, kad pareiškėjo argumentas, kad jis buvo diskriminuojamas dėl teisės į ilgalaikius pasimatymus su sutuoktine lyginant jo padėtį su nuteisto asmens yra nepagrįstas.

15. 2005 m. gruodžio 5 d. Vilniaus apygardos teismas pratęsė suėmimo terminą dar trims mėnesiams palaikydamas argumentą, kad pareiškėjas yra kaltinamas labai sunkiais ir sistemiškai padarytais nusikaltimais. Iki to laiko dauguma įtariamųjų ir liudytojų jau buvo apklausti teisme, tačiau kadangi pareiškėjas ir kiti kartu teisiami asmenys dar nebuvo apklausti teisme, tebebuvo pagrindas taikyti kardomąją priemonę - suėmimą.

2005 m. gruodžio 22 d. Apeliacinis teismas atmetė pareiškėjo apeliacinį skundą pabrėždamas, kad byla yra ypatingai sudėtinga.

16. 2006 m. vasario 27 d. Vilniaus apygardos teismas pratęsė suėmimo terminą dar trims mėnesiams pastebėdamas, kad pagrindinės pareiškėjo suėmimo priežastys nepasikeitė. Be to, teismo procesas buvo sustabdytas, nes buvo užsakyta nuotraukų specialisto išvada ir rezultatai nebuvo gauti iki

kovo pradžios. Dėl šios priežasties kitas teismo posėdis buvo numatytas kovo 17 d. Pareiškėjo argumentai, kad atimdami iš jo teisę į ilgalaikius pasimatymus tyrėjai siekė išgauti jo prisipažinimą pripažintini nepagrįstais, nes pareiškėjas davė parodymus tik tada, kada jis pats to norėjo – ikiteisminio tyrimo metu jis tylėjo, tačiau pasirinko duoti parodymus tik teisme ir tik po to, kai parodymus davė liudytojai. Galiausiai, buvo grėsmė, kad paleidus pareiškėją iki teismo proceso jis slėps, kad išvengtų galimai sunkios bausmės.

2006 m. kovo 15 d. Apeliacinis teismas paliko nutartį nepakeistą.

17. 2006 m. birželio mėn. pareiškėjas pateikė dar vieną apeliacinį skundą dėl savo suėmimo. Jis įrodinėjo, kad sąlygos Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime, kuriame jis buvo kalinamas jau dvidešimt septynis mėnesius, yra baisios. Kameros yra perpildytos, jose nėra tinkamo vėdinimo ir jose yra pilna dūmų. Kaliniai gali išeiti iš kameros tik vienai valandai per dieną. Toje pačioje kameroje jie valgo, miega, prausiasi ir naudojasi tualetu. Pareiškėjas pakartojė savo argumentą, kad tai, kad jam buvo atimta teisė į ilgalaikius pasimatymus ir tokiu būdu nesant fizinio ryšio su savo žmona visus dvidešimt septynis mėnesius, turėjo psichinį ir fizinį poveikį jo gerovei. Tokia priemonė yra nežmoniška ir orumą žeminanti bei pažeidžia Konvencijos 3 straipsnį. Galiausiai, pareiškėjas įrodinėjo, kad jam taikyta kardomoji priemonė - suėmimas prilygo Konvencijos 5 straipsnio pažeidimui. Jis laikė, kad šiuo baudžiamojo proceso etapu jam galėjo būti skiriama švelnesnė kardomoji priemonė.

18. Pripažindamas, kad pareiškėjas jau yra suimtas „ilgą laiką“, 2006 m. birželio 9 d. Vilniaus apygardos teismas pratęsė jo suėmimo terminą motyvuodamas tuo, kad nusikaltimai yra ypatingai sunkūs ir pareiškėjui gresia sunki bausmė, todėl jį paleidus jis galėtų slapstyti. Taip pat teismas pažymėjo, kad byla yra ypatingai sudėtinga, joje yra septyni kartu teisiami asmenys, apie 20 nusikaltimo epizodų ir daugiau negu aštuoniasdešimt žmonių, kurie turi būti apklausti. Taip pat teismas pažymėjo, kad pareiškėjo skundas dėl netinkamų kalinimo sąlygų neturi įtakos jo kalinimo teisėtumui. Teismo nutartyje buvo numatyta, kad ji gali būti skundžiama Apeliaciniam teismui. Pareiškėjas nurodo, kad jis šios nutarties neapskundė todėl, kad po dešimties dienų jis buvo nuteistas.

19. 2006 m. birželio 19 d. nuosprendžiu Vilniaus apygardos teismas pripažino pareiškėją kaltu dėl dalyvavimo nusikalstamame susivienijime, daugybės didelės vertės turto vagysčių dalyvaujant organizuotoje grupotėje, turto sunaikinimo ir dokumentų vagystės. Pareiškėjas buvo nuteistas 12 metų laisvės atėmimo bausme, ją atliekant pataisos namuose (žr. 59-61 punktus toliau). Laikas, kurį pareiškėjui buvo taikyta kardomoji priemonė - suėmimas nuo 2004 m. kovo 10 d. buvo įtrauktas į bausmės atlikimo laiką. Taip pat teismas nusprendė, kad pareiškėjas ir toliau turėtų būtų laikomas suimtu iki tol, kol įsiteisės nuosprendis arba jis pradės atlikinėti savo bausmę.

Be pareiškėjo, buvo nuteisti ir šeši kartu su pareiškėju teisiami asmenys. Jiems paskirtos bausmės buvo nuo baudos iki dvylikos metų laisvės atėmimo priklausomai nuo jų vaidmens nusikalstamame susivienijime ir nusikaltimų, kuriuos jie padarė.

20. Pareiškėjas, vienas iš kartu teisiamų asmenų ir prokuroras pateikė apeliacinius skundus dėl jų nuteisimo.

21. 2006 m. rugsėjo 1 d., prieš įsiteisėjant bylą nagrinėjančio teismo nuosprendžiui, pareiškėjo prašymu, pagal Baudžiamojo proceso kodekso 315 straipsnį (žr. 70 punktą toliau), jis buvo perkeltas į Kybartų pataisos namus tam, kad pradėtų atlikinėti savo laisvės atėmimo bausmę.

22. 2008 m. spalio 15 d. Apeliacinis teismas išteisino pareiškėją dėl kaltinimo dalyvavus nusikalstamame susivienijime, tačiau palaikė nuteisimą pagal likusius kaltinimus. Pareiškėjo apkaltinamasis nuosprendis buvo pakeistas skiriant šešių metų laisvės atėmimo bausmę.

23. 2009 m. gegužės 26 d. nutartimi Aukščiausiasis teismas perdavė bylą persvarstyti konstatavus, kad Apeliacinis teismas neatsižvelgė į visas bylos aplinkybes ir nusistovėjusią teismų praktiką, todėl netinkamai pagrindė savo išvadą dėl pareiškėjo dalyvavimo nusikalstamame susivienijime.

24. 2012 m. balandžio 24 d. nutartimi Apeliacinis teismas palaikė 2006 m. birželio 19 d. Vilniaus apygardos teismo nuosprendį, nepaisant nežymių pakeitimų.

B. Pareiškėjo suėmimas ir nuteisimas antrojoje baudžiamojoje byloje

25. Pareiškėjui Kybartų pataisos namuose atliekant bausmę, paskirtą pirmojoje baudžiamojoje byloje, Vilniaus apygardos prokurorai atliko ikiteisminį tyrimą kitoje baudžiamojoje byloje, kuri taip pat buvo susijusi su 2 didelės vertės automobilių vagystėmis, kurias 2001 m. ir 2002 m. padarė organizuota grupotė. Grupę sudarė 6 asmenys: pareiškėjas, 4 asmenys, kuriems kaltinimai nebuvo pareikšti pirmajame baudžiamajame procese ir jų organizatorius, tas pats asmuo D. S., kuris buvo kaltinamuoju pirmajame baudžiamajame procese (žr. 6 punktą pirmiau). Apklausus pareiškėją ir pareiškus jam kaltinimus, 2007 m. birželio 15 d. prokuroras prašė teismo perkelti pareiškėją iš Kybartų pataisos namų į Lukiškių tardymo izoliatorių-kalėjimą dviem mėnesiams tam, kad jie galėtų užbaigti ikiteisminį tyrimą ir pareiškėjas galėtų perskaityti didelės apimties ikiteisminio tyrimo medžiagą.

26. Tą pačią dieną, pagal Vilniaus miesto 1 apylinkės teismo priimtą nutartį dėl suėmimo, pareiškėjas buvo pervežtas atgal į Lukiškių tardymo izoliatorių-kalėjimą. Teismo argumentai dėl pareiškėjui taikytos kardamosios priemonės - suėmimo antrajame baudžiamajame procese buvo grindžiami daugybe įrodymų, kad jis dalyvavo vagiant automobilius, aukšto lygio nusikalstamos grupotės bendrininkavimu ir galimybe, kad, be 2006 m. birželio 19 d. nuosprendžiu paskirtos bausmės už panašius

nusikaltimus, jam bus paskirta dar viena sunki bausmė. Todėl, teismo nuomone, jei jis būtų paleistas, jis galėtų trukdyti tyrimui pasislėpdamas nuo tyrėjų ar teismo arba toliau daryti nusikaltimus. Taip pat teismas pabrėžė, kad antrojoje baudžiamojoje byloje pareiškėjui buvo pritaikyta kardomoji priemonė - suėmimas nepaisant to, kad tuo metu jis atliko laisvės atėmimo bausmę už nusikaltimus pirmojoje baudžiamojoje byloje.

27. Pareiškėjas pateikė apeliacinį skundą argumentuodamas tuo, kad jam buvo pritaikytas kardomasis kalinimas dar 2004 m. kovo 10 d. ir, kad jo suėmimas truko pernelyg ilgai. Tačiau 2007 m. liepos 5 d. nutartimi Vilniaus apygardos teismas atmetė apeliacinį skundą palaikydamas žemesniojo teismo argumentus ir nurodydamas, kad antrojoje baudžiamojoje byloje pareiškėjui buvo taikomas kardomasis kalinimas tik nuo 2007 m. birželio 15 d.

28. 2007 m. liepos 3 d. pareiškėjas prašė teismo nutraukti ikiteisminį tyrimą argumentuodamas tuo, kad jis per ilgai užtruko. Jis buvo apklaustas dar 2004 m. kovo 10 d. ir nuo to laiko ikiteisminis tyrimas vis dar tęsiasi.

29. 2007 m. liepos 17 d. Vilniaus miesto 1 apylinkės teismas atmetė pareiškėjo prašymą konstatuodamas, kad jis bandė suklaidinti teismą teigdamas, kad šioje baudžiamojoje byloje jis buvo apklaustas įtariamuoju 2004 m. kovo 10 d. Jis iš tikrųjų buvo apklaustas kitoje baudžiamojoje byloje, kurioje jis buvo nuteistas ir tuo metu atliko laisvės atėmimo bausmę. Antrojoje baudžiamojoje byloje pareiškėjas pirmą kartą buvo apklaustas tik 2007 m. birželio 15 d., tačiau jis atsisakė atsakyti į klausimus. Taip pat teismas laikė, kad ikiteisminis tyrimas nebuvo vilkinamas. Galiausiai, teismas pažymėjo, kad, pagal Baudžiamojo proceso kodekso 215 straipsnio 1 dalį, jei per šešis mėnesius ikiteisminis tyrimas nebaigiamas, įtariamasis gali paduoti skundą dėl ikiteisminio tyrimo vilkinimo, ko nebuvo pareiškėjo atveju.

2007 m. liepos 25 d. pareiškėjo apeliacinis skundas buvo atmestas.

30. 2007 m. rugpjūčio 14 d. Vilniaus apygardos teismas pratęsė pareiškėjui kardomosios priemonės - suėmimo terminą dar trims mėnesiams argumentuodamas tuo, kad buvo pakankamai įrodymų prieš jį ir prieš tai jis buvo nuteistas už chuliganizmą. Taip pat teismas pažymėjo, kad 2006 m. birželio 19 d. pareiškėjas buvo nuteistas už daugybę sunkių nusikaltimų, padarytų nusikalstamo susivienijimo, kuriam buvo taikomos griežtos laisvės apribojimo sankcijos. Atsižvelgiant į tai, kad pastarasis sprendimas dar neįsigaliojo, teismas pagrįstai manė, kad sunkios laisvės atėmimo bausmės grėsmė paskatins pareiškėją slėptis nuo teismo, kad išvengtų baudžiamosios atsakomybės. Taigi, kardomoji priemonė - suėmimas pareiškėjui buvo paskirta siekiant užtikrinti jo dalyvavimą procese.

2007 m. rugpjūčio 30 d. Apeliacinis teismas atmetė pareiškėjo apeliacinį skundą palaikydamas žemesniojo teismo argumentus ir akcentuodamas, kad pareiškėjas buvo įtariamasis dalyvavimu nusikalstamame susivienijime, kuris laikomas viena iš pavojingiausių nusikalstamo bendrininkavimo formų.

31. 2007 m. lapkričio 13 d. Vilniaus apygardos teismas pratęsė pareiškėjo suėmimo terminą dar trims mėnesiams tais pačiais pagrindais kaip ir anksčiau pakartotinai pažymėdamas, kad dėl jo dvylikos metų laisvės atėmimo bausmės už pirmajame baudžiamajame procese inkriminuosimus nusikaltimus jis gali būti ypač suinteresuotas pasislėpti nuo teisėsaugos, jei jis būtų paleistas prieš 2006 m. birželio 19 d. nuosprendį.

2007 m. gruodžio 13 d. Apeliacinis teismas paliko šią nutartį nepakeistą.

32. Po 2008 m. vasario 12 d. Vilniaus apygardos teismo nutarties pareiškėjui kardomosios priemonės - suėmimo terminas nebebuvo pratęstas. Išklausęs pareiškėjo, jo advokato ir prokuroro, teismas nusprendė, kad pareiškėjo nuteisimas pirmajame baudžiamajame procese ir ypatingai tai, kad tame procese jam jau buvo paskirtas kardomasis kalinimas dar nepasibaigusiam apeliaciniame procese yra pakankama garantija, kad antrajame baudžiamajame procese jis nesislapstys nuo teisėsaugos.

Vyriausybė nurodė, kad iš karto po šios nutarties pareiškėjas buvo perkeltas tolimesniam bausmės atlikimui į Kybartų pataisos namus.

33. 2008 m. rugsėjo 29 d. Vilniaus apygardos teismo nuosprendžiu pareiškėjas buvo nuteistas už dvi didelės vertės turto vagystes, kurias padarė organizuota grupuotė. Jis buvo nuteistas laisvės atėmimu penkeriems metams.

34. 2009 m. vasario 23 d. Apeliacinis teismas paliko nuosprendį, nepaisant nežymių pakeitimų. 2009 m. spalio 20 d. Aukščiausiasis teismas atmetė pareiškėjo kasacinį skundą dėl teisės klausimų.

35. Vyriausybė pareiškė, kad 2009 m. gegužės 22 d. pareiškėjas buvo perkeltas iš Kybartų pataisos namų į Vilniaus antruosius pataisos namus, kur šiuo metu atlieka bausmę.

C. Pasimatymai

36. 2006 m. kovo 28 d. pareiškėjas raštu kreipėsi į Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo administraciją, prašydamas ilgalaikio pasimatymo su sutuoktine. Jis pažymėjo, kad ikiteisminio tyrimo metu jis buvo suimtas daugiau negu dvejus metus ir per šį laikotarpį jis neturėjo su savo žmona jokio fizinio kontakto. Pareiškėjas buvo gana atviras ir rašė, kad „dėl lytinių santykių nebuvimo“ jis buvo fiziškai ir psichiškai kankinamas ir nuolat patyrė stresą. Tą pačią dieną tardymo izoliatoriaus-kalėjimo administracija pranešė pareiškėjui, kad suimtieji, kurie nėra nuteisti, neturi teisės į ilgalaikius pasimatymus su sutuoktiniu(-e).

37. 2004 m. balandžio 4 d. pareiškėjo žmona pakartojo jos vyro pateiktą prašymą. 2004 m. balandžio 14 d. raštu kalėjimo administracija ją informavo, kad, remiantis Kardomojo kalnimo įstatymo 16 straipsniu ir Kardomojo kalnimo vietų vidaus tvarkos taisyklėmis (žr. 57-58 punktus toliau), suimtas turi teisę į pasimatymus su giminaičiais ar kitais asmenimis iki dviejų valandų tik esant prokuroro arba teismo sutikimui.

Pasimatymai turi vykti tam skirtoje patalpoje kardomojo kalinimo vietoje nuolat stebint pareigūnams. Tik asmenys, kuriuos teismas nuteisė laisvės atėmimu pataisos namuose, turi teisę į ilgalaikius pasimatymus su sutuoktiniu ar sugyventiniu. Taigi, Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo administracija atmetė prašymą.

38. 2006 m. balandžio 7 d. pareiškėjas apskundė šį sprendimą administraciniais teismams. Jis pabrėžė, kad Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime buvo kalinamas daugiau negu dvejus metus ir šiuo laikotarpiu jo žmona negalėjo su juo turėti ilgalaikio pasimatymo. Pareiškėjas teigė, kad ilgalaikių pasimatymų su sutuoktine neturėjimas tokį ilgą laiką sukėlė jam fizinių ir psichinių kančių, kurios draudžiamos pagal Konvencijos 3 straipsnį ir prisidėjo prie jo santuokos žlugimo bei šeimyninio gyvendinimo pablogėjimo. Taip pat jis tvirtino, kad buvo nubaustas dar nebūdamas nuteistas, nes situacija, kurioje jis atsidūrė, galėtų būti prilyginta nubaudimui baudžiamąja tvarka.

39. Palaikydama savo vyro argumentus pareiškėjo žmona taip pat rašė teismui teigdama, kad pasimatymų su sutuoktiniu nebuvimas daugiau negu dvejus metus sukėlė jai „psichologinių ir fizinių kančių, padarė žalos jos kūnui ir protui ir griovė jos santuoką bei šeimyninę gerovę“. Ji prašė Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo administracijos suteikti pareiškėjui ilgalaikius pasimatymus su sutuoktine, kurie „buvo reikalingi jos fiziniam ir psichologiniam išlikimui“.

40. Pareiškėjas palaikė savo skundą Vilniaus apygardos administracinio teismo posėdžio metu. Jis prašė teismo pripažinti Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo administracijos sprendimą negaliojančiu neatsižvelgiant į tai, kad 2006 m. birželio 19 d. jis jau buvo nuteistas nuosprendžiu, kuris dar nebuvo įsiteisėjęs. Taip pat pareiškėjas prašė teismo nekreipti dėmesio į tai, kad prieš mėnesį jis prašė būti perkeltas į pataisos namus tol, kol įsiteisės apkaltinamasis nuosprendis. Dėl šių dviejų paskutinių klausimų pareiškėjas pažymėjo, kad jis nežinojo, kada iš Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo jis bus perkeltas į pataisos namus. Taip pat jis neatmetė galimybės, kad ateityje jis vėl gali būti sugrąžintas į šį tardymo izoliatorių-kalėjimą.

41. 2006 m. rugsėjo 11 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas atmetė pareiškėjo skundą. Teismas pažymėjo, kad tik nuteisti kalinami asmenys turi teisę į ilgalaikius pasimatymus su sutuoktiniu ar sugyventiniu; tuo metu, kai pareiškėjas pateikė prašymą dėl pasimatymo su sutuoktine Lukiškių tardymo izoliatoriui-kalėjimui, jis dar nebuvo nuteistas, todėl jis tokios teisės neturėjo. Taip pat teismas konstatavo, kad atsisakymas suteikti ilgalaikį pasimatymą su sutuoktine negali sukelti kančių, nes kankinimas arba žiaurus elgesys sukliamas aktyviais veiksmais. Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo administracija vadovavosi įstatymu.

42. Kaip matyti, pareiškėjas sprendimo neapskundė. Iki to laiko jis jau atliko bausmę Kybartų pataisos namuose, kur galėjo turėti ilgalaikius pasimatymus su sutuoktine.

43. 2007 m. rugpjūčio 27 d., kai pareiškėjas vėl buvo perkeltas į Lukiškių tardymo izoliatorių-kalėjimą dėl antrojo baudžiamojo proceso, jis vėl prašė suteikti ilgalaikį pasimatymą su sutuoktine.

44. 2007 m. rugsėjo 11 d. tardymo izoliatoriaus-kalėjimo administracija informavo pareiškėją, kad jis neturi teisės į ilgalaikius pasimatymus su sutuoktine, nes jis ir vėl buvo kalinamas įtariant padarius nusikaltimus, kurie buvo tebetiriami ir jis turėjo asmens, kuriam paskirtas kardomasis kalinimas, statusą.

45. 2007 m. spalio 23 d. pareiškėjas padavė skundą Vilniaus apygardos administraciniam teismui teigdamas, kad 2006 m. rugsėjo 1 d. jis buvo perkeltas į Kybartų pataisos namus bausmei atlikti, kur jam suteikti ilgalaikiai pasimatymai su sutuoktine. Tačiau 2007 m. birželio 15 d. jis buvo sugražintas į Lukiškių tardymo izoliatorių-kalėjimą tam, kad būtų ten kalinamas tyrimo laikotarpiu. Pažymėdamas, kad Lukiškių tardymo izoliatorius-kalėjimas atmetė jo prašymą Kardomojo kalinimo įstatymo nuostatų pagrindu, pareiškėjas įrodinėjo, kad kardomojo kalinimo priemonių tikslas turėtų būti ne nubausti ar pataisyti asmenį, o garantuoti proceso sklandumą. Jis pakartotinai išsakė savo argumentą dėl jo teisės į nekaltumo prezumpciją ir įrodinėjo, kad kaip nuteistasis jis turėjo teisę į ilgalaikius pasimatymus su sutuoktine pagal Bausmių vykdymo kodeksą. Pareiškėjo vertinimu, Kardomojo kalinimo įstatymo nuostatos, draudžiančios suimtiesiems turėti ilgalaikius pasimatymus su sutuoktiniu ar sugyventiniu, pažeidžia Konvencijos 3 straipsnį. Kalbant apie skundo esmę, pareiškėjas papildomai nurodė, kad fizinio kontakto su žmona nebuvimas sukėlė jam fizinių ir psichinių kančių. Taip pat jis laikė, kad „sąmoningoje visuomenėje fizinis kontaktas (lytiniai santykiai) yra tokia pat įprasta gyvenimo dalis kaip miegojimas ar valgymas“.

46. 2007 m. gruodžio mėn. pareiškėjas prašė Vilniaus apygardos teismo gražinti jį į Kybartų pataisos namus. Tačiau 2007 m. gruodžio 18 d. teismas atmetė prašymą motyvuodamas tuo, kad laukiant antrojo baudžiamojo proceso baigties pareiškėjui galiojo teisinė padėtis asmens, kuriam paskirtas kardomasis kalinimas, o pagal Kardomojo kalinimo įstatymą, asmenys, kuriems paskirtas kardomasis kalinimas, turi būti laikomi kardomojo kalinimo vietoje. Taigi, buvo neįmanoma perkelti pareiškėjo iš Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo į Kybartų pataisos namus.

47. 2008 m. sausio 17 d. nutartimi Vilniaus apygardos teismas įpareigojo Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo administraciją iš naujo išnagrinėti pareiškėjo prašymą. Teismas nusprendė, kad laikydama pareiškėją tik suimtuojų ir nepaisydama jo nuteisimo kalėjimo administracija per siaurai aiškino nacionalinius teisės aktus ir nepaisė dvigubo pareiškėjo statuso. Taip pat teismas pažymėjo, kad pagal Kardomojo kalinimo vietų vidaus

tvarkos taisyklių 124.2 punktą, nuteistieji, kaip ir pareiškėjas, kurie yra perkelti į kardomojo kalinimo vietą iš kalėjimo ikiteisminio tyrimo metu kitoje byloje gali turėti ilgalaikius pasimatymus su sutuoktiniu, sugyventine ar kitu artimu asmeniu. Tačiau, remiantis 125 punkto nuostatomis, jeigu tardymo izoliatoriuje nėra sąlygų suteikti ilgalaikių pasimatymų, vienas ilgalaikis pasimatymas pakeičiamas dviem trumpalaikiais pasimatymais. Todėl Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo administracijai buvo nurodyta paaiškinti, kodėl pareiškėjui nebuvo taikomas taisyklių 124.2 punktas ir atsakyti į klausimą, ar toje įstaigoje yra patalpos, skirtos ilgalaikiams pasimatymams su sutuoktiniu, sugyventiniu ar kitu artimu asmeniu.

48. Pareiškėjas apskundė sprendimą akcentuodamas savo dvigubą statusą, dėl ko buvo diskriminuojamas ir pakartotinai reikalavo ilgalaikių pasimatymų su sutuoktine, kurie tuo metu buvo „gyvybės ar mirties“ klausimas. Jis tvirtai prieštaravo dėl 125 punkto nuostatų taikymo tvirtindamas, kad tai jo teisė rinktis, ar iškeisti ilgalaikį pasimatymą į du trumpalaikius pasimatymus su sutuoktine ar ne. Taip pat pareiškėjas teigė, kad Kybartų pataisos namuose jis buvo priskirtas vidutinės apsaugos lygiui (žr. 60 punktą toliau), todėl galėjo turėti vieną trumpalaikį pasimatymą ir vieną ilgalaikį pasimatymą kas tris mėnesius.

Pareiškėjo žmona prašė teismo jos vyro prašymą tenkinti.

Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo administracija teigė, kad pareiškėjo, kaip suimtojo, statusas buvo daug svarbesnis negu jo, kaip nuteistojo, statusas. Taigi, jis neturėjo teisės į ilgalaikius pasimatymus su sutuoktine. Taip pat administracija teigė, kad, bet kuriuo atveju, kardomojo kalinimo įstaiga neturi jokių patalpų ilgalaikiams pasimatymams su sutuoktiniu, sugyventiniu ar kitu artimu asmeniu.

49. 2008 m. lapkričio 21 d. Vyriausiasis administracinis teismas panaikino žemesniojo teismo nutartį ir atmetė pareiškėjo skundą. Teismas pažymėjo, kad pareiškėjas buvo perkeltas į Lukiškių tardymo izoliatorių-kalėjimą kaip įtariamasis antrojoje baudžiamojoje byloje, kurioje jam buvo pritaikyta kardomoji priemonė - suėmimas, taigi jam taikytinos Kardomojo kalinimo įstatymo nuostatos. Dėl jo dvigubo teisinio statuso teismas konstatavo:

„Nuteistas laisvės atėmimo bausme asmuo, kuriam nuosprendis dar neįsiteisėjo ir (ar) nuteistasis, kuriam atliekant laisvės atėmimo bausmę [kitoje byloje] paskirta kardomoji priemonė – suėmimas, turi tokią pačią teisinę padėtį kaip ir tie asmenys, kuriems paskirta kardomoji priemonė – suėmimas. Priešingu atveju, kardomajame kalinime esantis asmuo, kuris anksčiau nebuvo padaręs nusikaltimo ir nebuvo nuteistas laisvės atėmimu, atsidurtų kur kas blogesnėje padėtyje nei asmuo, jau nuteistas laisvės atėmimu, kuriam kitoje baudžiamojoje byloje paskirta kardomoji priemonė – suėmimas. Teisėjų kolegija pažymi, kad nagrinėjamoje byloje svarbu tai, kad [pareiškėjui], kaip įtariamajam

[antrojoje] baudžiamojoje byloje yra paskirta kardomoji priemonė - suėmimas ir būtent dėl tos priežasties jis buvo laikomas Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime. Šiuo pagrindu pareiškėjui taikomos visos kardamosios priemonės - suėmimo taisyklės. Ši tvarka apriboja tam tikras jo teises ir laisves, siekiant užtikrinti savalaikį ir netrukdomą baudžiamosios bylos ištyrimą, eliminuojant bet kokią galimybę perduoti kitiems asmenims informaciją, galinčią trukdyti objektyviam bylos ištyrimui. Todėl aplinkybė kad pareiškėjas yra nuteistasis kitoje baudžiamojoje byloje, nagrinėjamo ginčo sprendimui įtakos neturi.“

50. Taip pat teismas pažymėjo, kad bet kokia priemonė, taikoma kardomajame kalinime esančiam asmeniui, gali apriboti jo konstitucines teises ir, kad pasimatymų su sutuoktine apribojimas nėra kankinimas, nežmoniškas ar orumą žeminantis elgesys. Ši priemonė nepažeidžia ir pareiškėjo teisės į šeimos gyvenimo gerbimą. Galiausiai, nors pagal Kardomojo kalnimo vietų vidaus tvarkos taisyklių 124 punktą, nuteistieji, kaip ir pareiškėjas, kurie yra perkelti į kardomojo kalnimo vietą iš kalėjimo ikiteisminio tyrimo metu kitoje byloje gali turėti ilgalaikius pasimatymus su sutuoktiniu, sugyventiniu ar kitu artimu asmeniu, ilgalaikis pasimatymas gali būti pakeičiamas dviem trumpalaikiais pasimatymais, jei kardomojo kalnimo įstaiga neturi patalpų ilgalaikiam pasimatymui. Argumentas, kad Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime nėra specialiai ilgalaikiams pasimatymams su sutuoktiniu skirtų patalpų nebuvo atmestas. Todėl net ir darant prielaidą, kad pareiškėjas turi teisę į ilgalaikį pasimatymą su sutuoktine, tokie pasimatymai būtų neįmanomi praktiniu požiūriu.

51. Iš Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo apskaitos matyti, kad pareiškėjui esant kardomajame kalinime vykstant tyrimui pirmoje baudžiamojoje byloje, nuo 2004 m. gegužės 10 d. iki 2006 m. birželio 19 d. jam buvo suteikti trisdešimt du trumpalaikiai pasimatymai su žmona ir tėvais (įskaitant septyniolika pasimatymų su žmona). Taip pat jam buvo suteikti penki trumpalaikiai pasimatymai su žmona ir tėvais prieš jį perkeliant į Kybartų pataisos namus, konkrečiai nuo 2006 m. birželio 19 d. iki 2006 m. rugsėjo 1 d.

52. Iš Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo apskaitos taip pat matyti, kad nuo 2006 m. rugsėjo 1 d., kai pareiškėjas buvo perkeltas į Kybartų pataisos namus laisvės atėmimo bausmei atlikti iki 2007 m. birželio 15 d., kai jis buvo suimtas kaip įtariamasis antrojoje baudžiamojoje byloje, pareiškėjui buvo suteikti 7 ilgalaikiai pasimatymai su žmona ir 6 trumpalaikiai pasimatymai su žmona ir draugu.

53. Pareiškėjui pritaikius kardomąją priemonę - suėmimą antrojoje baudžiamojoje byloje, t. y. nuo 2007 m. birželio 15 d. iki 2008 m. vasario 12 d., jam buvo suteikti keturi trumpalaikiai pasimatymai su žmona.

54. Po 2008 m. vasario 12 d. Vilniaus apygardos teismo nutarties, kuria pareiškėjui kardamosios priemonės - suėmimo terminas antrojoje baudžiamojoje byloje nebuvo pratęstas ir jis buvo perkeltas atgal į Kybartų

pataisos namus, ir iki 2009 m. gegužės 22 d, kai jis buvo perkeltas į Vilniaus antruosius pataisos namus, pareiškėjui buvo suteikta 12 ilgalaikių pasimatymų su žmona ir septyni trumpalaikiai pasimatymai su žmona ir draugais. Galiausiai jam būnant Vilniaus antruosiuose pataisos namuose, iki 2010 m. rugsėjo 28 d., dienos, kai Vyriausybė pateikė savo pastabas dėl bylos priimtino ir esmės, pareiškėjui suteikti trylika ilgalaikių pasimatymų su žmona ir du trumpalaikiai pasimatymai su draugais ir žmona.

D. Kalinimo sąlygos

55. 2006 m. gegužės mėn. pareiškėjas institucijoms teikė skundus dėl jo kalinimo sąlygų Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime.

56. 2006 m. birželio 16 d., patikrinus faktus, Sveikatos apsaugos ministerijos Ekstremalių sveikatai situacijų centras pripažino, kad kameros kardomojo kalinimo vietoje buvo perpildytos. Sveikatos priežiūros specialistai pažymėjo, kad jų atlikto patikrinimo metu pareiškėjas buvo laikomas kartu su kitais trimis asmenimis 7,94 kv. m. kameroje, tačiau jie nenurodė, kiek laiko tai tęsėsi. Jo kamera buvo švari, tačiau joje reikėjo kai ką nudažyti ir atlikti grindų remontą. Ventilacija atitiko taikytinus standartus.

Iš teismo turimų bylos dokumentų akivaizdu, kad pareiškėjas neinicijavo bylos administraciniame teisme dėl jo kalinimo sąlygų Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime.

II. BYLAI REIKŠMINGA VIDAUS TEISĖ IR PRAKTIKA

A. Teisės normos dėl kardamosios priemonės - suėmimo

57. Baudžiamojo proceso kodekse (toliau – BPK) numatyta, kad įtariamą, kaltinamą ar nuteistą suėmimo tikslas yra užtikrinti jo dalyvavimą procese, netrukdomą ikiteisminį tyrimą, bylos nagrinėjimą teisme ir nuosprendžio vykdymą, taip pat siekiant užkirsti kelią naujoms nusikalstamosioms veikoms (119 straipsnis). Kardamosios priemonės - suėmimo skyrimo pagrindas yra pagrįstas manymas, kad įtariamasis gali: 1) bėgti (slėptis) nuo ikiteisminio tyrimo pareigūnų arba teismo; 2) trukdyti procesui; 3) daryti naujus nusikaltimus (122 straipsnis).

Kardomojo kalinimo įstatymo 2 straipsnyje išvardinti kardamosios priemonės - suėmimo pagrindai yra analogiški pagrindams, numatytiems BPK 119 straipsnyje.

58. Pagal Kardomojo kalinimo įstatymo 16 straipsnį, atitinkamos kardomojo kalinimo vietos administracija gali leisti kalinamiesiems iki dviejų valandų trukmės trumpalaikius pasimatymus su giminaičiais ar kitais asmenimis, bet leidimą turi sankcionuoti bylą tiriantis pareigūnas arba

teismas. Pasimatymai turi atitikti Kardomojo kalnimo vietų vidaus tvarkos taisykles, kuriose numatyta:

XV. KALINAMŲJŲ PASIMATYMŲ SU GIMINAIČIAIS IR KITAIŠ ASMENIMIS TVARKA

„123. Pagal Lietuvos Respublikos kardomojo kalnimo įstatymo 16 straipsnį pasimatyti su giminaičiais arba kitais asmenimis kalnamiems tardymo izoliatoriaus administracija leidžia tik tuo atveju, jeigu gaunamas byla tiriančio pareigūno arba teismo, kurio žinioje yra byla, sutikimas. Ši tvarka taikoma ir nuteistiesiems, perkeltiems iš pataisos darbų įstaigų dėl patraukimo baudžiamojon atsakomybėn kitoje byloje, jeigu jiems paskirta kardomoji priemonė - suėmimas. Įstatymo nustatyta pasimatymų trukmė - iki dviejų valandų.
(...)

124. (...) trumpalaikių pasimatymų, kurių vieno trukmė pagal įstatymą - iki keturių valandų, ir ilgalaikių pasimatymų, kurių trukmė pagal įstatymą - iki dviejų parų, skaičius ribojamas šiems nuteistiesiems laisvės atėmimu:

(...)

124.2. kurie (...) perkelti į juos iš pataisos darbų įstaigų atlikti tardymo veiksmų baudžiamosiose bylose arba dėl bylų nagrinėjimo teisme;

125. Nuteistiesiems, nurodytiems šių Taisyklių 124 punkte, jeigu tardymo izoliatoriuje nėra sąlygų suteikti ilgalaikių pasimatymų, vienas ilgalaikis pasimatymas pakeičiamas dviem trumpalaikiais pasimatymais. Socialiniams ryšiams su giminaičiais ir artimaisiais palaikyti tardymo izoliatoriaus direktoriaus nutarimu šiems nuteistiesiems gali būti suteikiami papildomi pasimatymai.

(...)

129. Asmuo, atvykęs pasimatyti su kalnamuoju, tardymo izoliatoriaus siuntinių, perdavimų ir banderolių su spauda priėmimo biure surašo prašymą suteikti pasimatymą. Prašymą kartu su byla tiriančio pareigūno arba teismo, kurio žinioje yra byla, rašytiniu sutikimu šis asmuo įteikia biuro darbuotojui. (...) Biuro darbuotojas, įsitikinęs, kad pasimatymą suteikti galima, apie tai informuoja tardymo izoliatoriaus direktorių arba jo pavaduotoją, kurie rašytiniame prašyme suteikti pasimatymą nurodo jo trukmę, o jeigu suteikti pasimatymą atsisako, - atsisakymo motyvus. (...) Bylą tiriančio pareigūno arba teismo, kurio žinioje yra byla, rašytinis sutikimas suteikti pasimatymą galioja tik tai vienam pasimatymui. Pasimatyti su vienu kalnamuoju arba nuteistuoju vienu metu gali ne daugiau kaip du suaugę asmenys, su kuriais gali būti nepilnamečiai ir mažamečiai kalnamojo arba nuteistojo vaikai.

(...)

131. Kalinamiesiems ir nuteistiesiems pasimatyti su giminaičiais arba kitais asmenimis tardymo izoliatoriaus trumpalaikių pasimatymų patalpoje įrengiama salė. Išilgai salės įrengiamas ne siauresnis kaip 120 centimetrų ir ne aukštesnis kaip 70 centimetrų stalas. Stalas vienu galu turi remtis į salės sieną. Nuo stalviršio apačios iki grindų stalas pertveriamas ištisine medine pertvara. Pagal stalo ilgį nuo lubų iki stalo viršaus, paliekant 20 centimetrų tarpą, įrengiamas metalinis tinklas. Asmenys, atvykę į pasimatymą, per tarpą tarp stalo ir tinklo gali maisto produktais vaišinti kalinamuosius ir nuteistuosius.

132. Toje stalo pusėje, kurioje turi sėdėti kalinamieji ir nuteistieji, įrengiamos ne platesnės kaip 80 centimetrų ir ne ilgesnės kaip metro kabinos. Visos kabinos nuo grindų iki lubų atskiriamos pertvaromis.
(...)

133. Toje stalo pusėje, kurioje turi sėdėti asmenys, atvykę pasimatyti su kalinamaisiais ir nuteistaisiais, pastatomas reikiamas kiekis taburečių arba kėdžių. Šioje stalo pusėje kabinos neįrengiamos (...)

134. Skersai pasimatymų stalo, jo gale, pastatomas pasimatymus kontroliuojančių pareigūnų stalas. Pareigūnai privalo turėti aliarminį ryšį su budėtojų patalpa.

(...)

138. Pasimatymą kontroliuojantys pareigūnai privalo nuolat stebėti asmenis, atvykusius į pasimatymą, kalinamuosius ir nuteistuosius. Pasimatymo metu asmenims, atvykusiems į pasimatymą, kalinamiesiems ir nuteistiesiems draudžiama perduoti vieni kitiems raštelius ir kitokius daiktus (išskyrus maisto produktus).“

B. Teisės normos dėl laisvės atėmimo bausmių atlikimo

59. Kai suaugusiam asmeniui skiriama laisvės atėmimo bausmė, jis arba ji atlikti bausmės siunčiami į vieną iš trijų rūšių pataisos įstaigų: pataisos namus, kalėjimą arba atvirąją koloniją (Bausmių vykdymo kodekso, toliau – BVK, 62 straipsnis).

60. Pagal BVK 71-76 ir 94 straipsnius, kai nuteistasis apgyvendinamas pataisos namuose, pareiškėjo atveju – Kybartų pataisos namuose – jis arba ji turi teisę į trumpalaikius (iki keturių valandų trukmės) ir ilgalaikius (iki keturiasdešimt aštuonių valandų trukmės, įskaitant su teise kartu gyventi) pasimatymus. Lankytojų priėmimo dažnumas priklauso nuo nuteistojo

apsaugos lygio¹. Priskirtiesiems žemiausios apsaugos lygiui leidžiamas vienas trumpalaikis pasimatymas su draugais arba/ir giminaičiais ir vienas pasimatymas su sutuoktine (-iu) mažiausiai kartą kas du mėnesius. Nuteistiesiems, kurie priskirti vidutinės apsaugos lygiui, leidžiamas vienas trumpalaikis ir vienas ilgalaikis pasimatymas kas tris mėnesius. Galiausiai, nuteistiesiems, priskirtiems aukščiausios apsaugos lygiui, pasimatymai draudžiami, bet jie gali kartą per du mėnesius paskambinti telefonu.

Trumpalaikiai pasimatymai vyksta įstaigos atstovo akivaizdoje, bet įstaigos atstovas nesiklauso lankytojo ir kalinio pokalbio. Ilgalaikiai pasimatymai vyksta tam skirtose patalpos įstaigos patalpose.

61. Asmenys, padarę labai sunkius nusikaltimus, bausmę atlieka kalėjimuose. Priskirtieji vidutinės apsaugos kategorijai turi iki vieno trumpalaikio pasimatymo kas du mėnesius. Kalėjimo administracijos leidimu, toks trumpalaikis pasimatymas gali būti pakeistas į pasimatymą su sutuoktine (-iu) specialiai įrengtose patalpose nedalyvaujant įstaigos atstovui (BVK 83 ir 85 straipsniai). Asmenys, nuteisti dėl neatsargių nusikaltimų ir atliekantys bausmę atvirosiose kolonijose, gali be apribojimų gauti pasimatymus ir net kartą per savaitę iki dviejų parų parvykti namo (BVK 85 ir 91 straipsniai).

C. Teisės normos, reglamentuojančios civilines teises priemones dėl neteisėtos kardamosios priemonės - suėmimo

62. Civilinio kodekso 6.272 straipsnio 1 dalis leidžia pareikšti civilinį ieškinį dėl turtinės ir neturtinės žalos neteisėtų tyrimą atliekančių institucijų veiksmų ar teismo veiksmų atveju baudžiamojoje byloje. Ši nuostata numato žalos, atsiradusios dėl neteisėto nuteisimo, sulaikymo ar suėmimo, neteisėtų procesinių prievartos priemonių taikymo ar neteisėtos administracinės nuobaudos paskyrimo, atlyginimą.

63. 2003 m. spalio 1 d. Aukščiausiasis teismas priėmė sprendimą dėl M. B. kuris tvirtino, kad patyrė neturtinę žalą dėl jam tariamai neteisėtai taikytos kardamosios priemonės - suėmimo, byloje. Prieš tai Vilniaus apygardos teismas ir Apeliacinis teismas atmetė M. B. ieškinį motyvuodami tuo, kad civilines bylas nagrinėjantis teismas neturi jurisdikcijos vertinti M. B. suėmimo teisėtumo baudžiamojoje byloje. Taip pat šie du teismai argumentavo, kad M. B. neturėjo teisės į žalos atlyginimą, nes nutartys dėl jo suėmimo nebuvo pripažintos neteisėtomis ir pripažintos negaliojančiomis jo baudžiamojoje byloje.

64. Aukščiausiasis teismas atmetė šiuos argumentus ir pažymėjo, kad Lietuvos teismai gali tiesiogiai taikyti Konvenciją, ypač 5 straipsnio 3 dalį, ir, kad sprendami dėl M. B. ieškinio dėl žalos atlyginimo

¹ Pagal BVK, nuteistieji priskiriami paprastajai, lengvajai arba drausmės grupei.

žemesnės instancijos teismai neištyrė, ar jo suėmimo trukmė buvo pagrįsta neatsižvelgiant į tai, kad teismų nutartys dėl jo suėmimo nebuvo pripažintos negaliojančiomis baudžiamojoje byloje. Byla buvo grąžinta Apeliaciniam teismui nagrinėti iš naujo.

65. 2004 m. rugsėjo 20 d. nutartimi Apeliacinis teismas patenkino M. B. ieškinį iš dalies ir priteisė jam 7 000 Lietuvos litų (LTL) (maždaug 2 027 eurų (EUR)) už žalą, kurią jis patyrė dėl suėmimo, kurio trukmė, teismų nuomone, buvo nepagrįsta.

66. 2005 m. vasario 28 d. Aukščiausiasis teismas paliko šią nutartį nepakeistą.

67. Kitoje civilinėje byloje 2005 m. birželio 7 d. nutartimi Vilniaus apygardos teismas pripažino, kad baudžiamasis procesas, kuriame ieškovas buvo kaltinamas netinkamu apskaitos tvarkymu ir dėl kurio buvo priimtas sprendimas nepasišalinti iš savo gyvenamosios vietos, buvo vilkinamas dėl tyrėjų neveikimo ir todėl tęsėsi nepagrįstai ilgai. Todėl ieškovas turėjo teisę į žalos atlyginimą pagal Civilinio kodekso 6.272 straipsnio 1 dalį. Atsižvelgdamas į tai, kad įpareigojimas nepasišalinti iš gyvenamosios vietos buvo švelniausia procesinė priemonė ir ji buvo taikoma tik aštuoniolika mėnesių, teismas priteisė ieškovui 3 000 LTL (maždaug 870 EUR) dydžio neturtinės žalos atlyginimą.

68. 2007 m. birželio 5 d. Apeliacinis teismas išsprendė dar vieną civilinę bylą, kurioje ieškovas buvo kaltinamas dešimt mėnesių nesant jokio tinkamo teisinio pagrindo. Taip pat teismas nustatė, kad ieškovo byloje ikiteisminis tyrimas buvo nepagrįstai ilgas, nes ketverius metus nebuvo atliekami jokie tyrimo veiksmai. Atsižvelgęs į teismo praktiką panašiose bylose ir remdamasis Civilinio kodekso 6.272 straipsniu, teismas priteisė ieškovui 20 000 LTL (maždaug 5 800 EUR) neturtinei žalai atlyginti.

D. Kitos reikšmingos teisės normos

69. Bylai reikšmingu metu Baudžiamasis kodeksas numatė, kad tas, kas pagrobė didelės vertės svetimą turtą arba pagrobė svetimą turtą dalyvaudamas organizuotoje grupėje, baudžiamas laisvės atėmimu iki aštuonerių metų (178 straipsnio 3 dalis). Tas, kas dalyvavo nusikalstamo susivienijimo veikloje, baudžiamas laisvės atėmimu nuo trejų iki penkiolikos metų (249 straipsnio 1 dalis). Nusikalstamas susivienijimas – tai sunkiausia bendrininkavimo forma, kuri apibrėžiama kaip bendrininkavimas, kai bendrai nusikalstamai veiklai – vienam ar keliems sunkiems ar labai sunkiems nusikaltimams daryti – susivienija trys dar daugiau asmenų, kuriuos sieja pastovūs tarpusavio ryšiai bei vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas (25 straipsnio 1 ir 4 dalys). Kita nusikalstamo bendrininkavimo forma, kuri pripažįstama Baudžiamajame kodekse, yra organizuota grupuotė, kai bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje du ar daugiau asmenų susitaria daryti kelis nusikaltimus arba vieną sunkų ar labai

sunkų nusikaltimą ir kiekvienas grupės narys, darydamas nusikaltimą, atlieka tam tikrą užduotį ar turi skirtingą vaidmenį (25 straipsnio 3 dalis).

70. Baudžiamojo proceso kodeksas numato, kad jei yra paduotas apeliacinis skundas, nuosprendis nepradedamas vykdyti. Tačiau nuosprendis gali būti pradėtas vykdyti tik tuo atveju, jeigu nuteistasis raštu pareiškia norą pradėti atlikti bausmę, kol byla bus išnagrinėta apeliacine tvarka (315 straipsnis).

III. BYLAI REIKŠMINGA TARPTAUTINĖ TEISĖ IR PRAKTIKA

A. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas

71. Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto, kuris Lietuvai galioja nuo 1991 m. lapkričio 20 d., 10 straipsnyje numatyta:

10 straipsnis

„1. Su visais asmenimis, kuriems atimta laisvė, turi būti elgiamasi humaniškai ir gerbiant prigimtinių žmogaus asmenybės orumą.

2. a) Išskyrus ypatingus atvejus, suimti kaltinamieji laikomi atskirai nuo nuteistųjų ir jiems taikomas atskiras režimas, atitinkąs jų, kaip nenuteistų asmenų, statusą; ...“

72. 1992 m. balandžio 10 d. Jungtinių Tautų Žmogaus Teisių Komitetas priėmė Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 10 straipsnio Bendrąjį komentarą Nr. 21. Jame numatyta:

„4. Elgiamasis su visais asmenimis, kuriems atimta laisvė, humaniškai ir gerbiant prigimtinių žmogaus asmenybės orumą yra pamatinė ir visuotinai taikoma norma. Todėl mažų mažiausiai šios normos taikymas negali priklausyti nuo valstybės narės turimų materialinių išteklių...“

9. 10 straipsnio 2 dalis (a) numato suimtų kaltinamų asmenų laikymą atskirai nuo nuteistųjų, išskyrus ypatingus atvejus. Toks atskyrimas reikalingas norint pabrėžti jų, kaip nenuteistų asmenų, kurie turi teisę būti laikomi nekaltais, kaip numatyta 14 straipsnio 2 dalyje...“

B. Europos Tarybos dokumentai

73. Europos kalnimo taisyklės yra Europos Tarybos valstybėms narėms skirtos Ministrų Komiteto rekomendacijos dėl minimalių standartų, taikytinų laisvės atėmimo vietose. Valstybės raginamos remtis Taisyklėmis

taikydamos savo įstatymus ir strategijas bei užtikrinti plačią Taisyklių sklaidą jų teisinėms institucijoms, įkalinimo įstaigų darbuotojams bei asmenims, kuriems atimta laisvė.

1. 1987 m. Europos kalinimo taisyklės

74. 1987 m. vasario 12 d. Europos Tarybos Ministrų Komitetas priėmė 1987 m. Europos kalinimo taisykles (Rekomendacija Nr. R (87) 3). Taisyklių V dalyje yra numatyti keli pagrindiniai principai dėl nuteistų kalinių, įskaitant šiuos principus:

„91. Nepažeidžiant teisės normų dėl asmens laisvės apsaugos arba tvarkos, kurios turi būti laikomasi nuteistų kalinių atžvilgiu, nustatymo, su kaliniais, kurie laikomi nekaltais tol, kol jo kaltė neįrodyta... elgiamasi be jokių apribojimų, išskyrus tuos apribojimus, kurie yra reikalingi dėl baudžiamojo proceso ir institucijos saugumo.

92. 1. Nuteistiems kaliniams leidžiama nedelsiant informuoti savo šeimas apie suėmimą ir jiems užtikrinamos visos pagrįstos bendravimo su šeima, draugais ir asmenimis, su kuriais palaikyti ryšius jie gali būti teisėtai suinteresuoti, priemonės.

2. Taip pat jiems leidžiama turėti pasimatytus su jais ... taikant tokius apribojimus ir vykdant tokią priežiūrą, kokia yra būtina teisingumo vykdymo interesais ir kalinimo įstaigos saugumo ir tinkamos tvarkos palaikymo tikslais. ...“

2. 2006 m. Europos kalinimo taisyklės

75. 2006 m. sausio 11 d. Europos Tarybos Ministrų komitetas patvirtino naują Europos kalinimo taisyklių redakciją (Rekomendacija Rec(2006)2). Europos Tarybos Ministrų kabinetas pažymėjo, kad 1987 m. Taisyklės „buvo būtina iš esmės peržiūrėti ir patikslinti tam, kad jose atsispindėtų bausmių atlikimo politikos, nuteisimo praktikos ir viso įkalinimo vietų Europoje valdymo pokyčiai“.

76. 2006 m. Taisyklėse, be kita ko, numatyti šie principai, susiję su nuteistais kaliniais:

„95.1. Teismo laukiančių kalinių režimui negali daryti poveikio ta aplinkybė, kad jie gali būti nuteisti už kriminalinį nusikaltimą. ...

95.3. Nustatant teismo laukiančių kalinių režimą kalinimo įstaigos turi vadovautis visiems kaliniams taikomomis taisyklėmis ir sudaryti galimybę teismo laukiantiems kaliniams dalyvauti įvairiose minėtose taisyklėse numatytose veiklose. ...

99. Nesant specialaus teismo draudimo konkrečiam laikui, teismo laukiantys kaliniai turi teisę:

a. būti lankomi, bendrauti su šeima ir kitais asmenimis tokiomis pat sąlygomis, kaip ir nuteistieji;

b. į papildomus pasimatymus ir papildomas galimybes naudotis kitomis bendravimo formomis; ...“

77. 2010 m. birželio 14-18 d. Europos komitetas prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą (toliau – CPT) lankėsi Lietuvoje. Atitinkamos šio komiteto ataskaitos dalys skamba taip:

“c. Ryšiai su išoriniu pasauliu

...

60. CPT primena, kad svarbu, jog visi kaliniai, įskaitant tuos, kuriems taikomas kardomasis kalinimas, galėtų palaikyti tinkamą ryšį su išoriniu pasauliu. Todėl leidimas susisiekti (paštu, per pasimatymus arba telefonu) turėtų būti taisyklė, o apribojimai – išimtis. Bet koks apribojimas galimas siekiant užtikrinti tinkamą tyrimą arba saugumo pagrindais ir turėtų būti taikomas ribotą laikotarpį; atsižvelgiant į proporcingumo principą apribojimas turėtų būti kuo švelnesnis (pavyzdžiui, vietoj draudimo turėtų būti pasirinkta priežiūros priemonė).

...

CPT rekomenduoja pakeisti tiesiogiai susijusius teisės aktus tam, kad būtų įtvirtintas principas, kad asmenys, kuriems taikomas kardomasis kalinimas turėtų teisę į pasimatymus ir telefono skambučius. Bet koks asmens, kuriam paskirtas kardomasis kalinimas, teisės į pasimatymus ar telefono skambučius, ribojimas turėtų atitikti nurodytus kriterijus (t. y. siekiant užtikrinti tinkamą tyrimą arba saugumo pagrindais, būti taikomas konkretų laikotarpį ir turėtų būti kuo švelnesnis). Be to, dar prieš priimant naujus įstatymus arba taisykles turėtų būti peržiūrėtas prokuratūros / teismo institucijų apribojimų taikymas pasimatymų ir telefono skambučių atžvilgiu.“

TEISĖ

I. DĖL TARIAMO KONVENCIJOS 5 STRAIPSNIO PAŽEIDIMO

78. Pareiškėjas skundėsi, kad jam kardomoji priemonė - suėmimas taikytas pernelyg ilgai. Jis rėmėsi Konvencijos 5 straipsniu, kuriame įtvirtinta:

„1. Kiekvienas asmuo turi teisę į laisvę ir saugumą. Niekam laisvė negali būti atimta kitaip, kaip šiais atvejais, ir įstatymo nustatyta tvarka:

- a) kai asmuo teisėtai kalinamas pagal kompetentingo teismo nuosprendį;

<...>

- c) kai asmuo teisėtai sulaikomas ar suimamas, kad būtų pristatytas kompetentingai teismo institucijai, pagrįstai įtariant jį padarius nusikaltimą ar kai pagrįstai manoma, jog būtina užkirsti kelią jam padaryti nusikaltimą, arba manoma, jog jis, padaręs tokį nusikaltimą, gali pabėgti;

<...>

3. Kiekvienas sulaikytasis ar suimtasis pagal šio straipsnio 1 dalies c punkto nuostatas turi būti skubiai pristatytas teisėjui ar kitam pareigūnui, kuriam įstatymas yra suteikęs teisę vykdyti teismines funkcijas, ir turi teisę į bylos nagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką arba teisę būti paleistas proceso metu. Paleidimui gali būti taikomos sąlygos, garantuojančios, kad jis atvyks į teismą.“

A. Šalių teiginiai

1. Pareiškėjas

79. Pareiškėjas skundėsi, kad jam taikytos kardamosios priemonės - suėmimo trukmė buvo neproporcingai ilga. Jis nurodė, kad buvo suimtas nuo 2004 m. kovo 10 d., ir kad Lietuvos teismai pakartotinai pratęsdavo jam kardamosios priemonės - suėmimo terminą be pagrįstos priežasties.

2. Vyriausybė

80. Visų pirma, Vyriausybė teigė, kad savo skunduose nacionaliniams teismams pareiškėjas nesirėmė Konvencijos 5 straipsniu ir aiškiai nesiskundė dėl kardamosios priemonės - suėmimo trukmės. Be to, nors pripažindama, kad pareiškėjas pirmojoje baudžiamojoje byloje skundėsi „beveik dėl visų“ teismo sprendimų dėl jam taikyto kardomojo kalinimo, Vyriausybė įrodinėjo, kad pareiškėjas turėjo galimybę siekti žalos atlyginimo civilinio proceso tvarka pagal Civilinio kodekso 6.272 straipsnį. Šiuo požiūriu ji taip pat rėmėsi nacionalinių teismų praktika, kuria remiantis, Aukščiausiasis Teismas aiškiai pripažino, kad nepagrįstai ilgas kardamosios priemonės (suėmimo) taikymas ją daro neteisėtą ir, kad spręsdami dėl suėmimo neteisėtumo teismai taip pat turėtų bylą nagrinėti pagal 5 straipsnio 3 dalies reikalavimus (žr. 62-66 punktus pirmiau).

Vyriausybė nurodė, kad nurodytoje civilinėje byloje Apeliacinis teismas priteisė neturtinės žalos atlyginimą dėl nepagrįstai ilgo suėmimo. Tačiau kadangi šioje byloje pareiškėjas šia galimybe nepasinaudojo, jo skundas nepriimtinas dėl valstybės vidaus teisinių gynybos priemonių nepanaudojimo.

81. Kita vertus, Vyriausybė tvirtino, kad skundas yra nepagrįstas. Pirmojoje baudžiamojoje byloje pareiškėjo suėmimo laikotarpis, į kurį turėtų būti atsižvelgiama Konvencijos 5 straipsnio 3 dalies tikslais, truko apie dvejus metus ir tris mėnesius. Todėl pareiškėjo suėmimas nepažeidė pirmiau nurodytos nuostatos. Teismai nurodė reikšmingas ir pakankamas priežastis dėl pareiškėjo laikymo kardomajame kalnime. Vyriausybė priminė, kad iš pradžių pareiškėjas buvo įtariamas tik trijų didelės vertės turto vagysčių padarymu ir dalyvavimu nusikalstamame susivienijime. Tačiau vėliau jam buvo pateikti kaltinimai dėl daugybės vagysčių ir kitų nusikalstamų veikų epizodų. Byla buvo labai sudėtinga, o bylos medžiaga buvo didelės apimties. Taip pat turėjo būti atsižvelgiama į bausmės, kuri gali būti skiriama pareiškėjui, griežtumą bei tai, kad pareiškėjas atsisakė duoti parodymus ir neigė jam pareikštus kaltinimus.

82. Pareiškėjo suėmimas antrojoje baudžiamojoje byloje nepasibaigus jo bausmės laikui pirmojoje baudžiamojoje byloje truko apie aštuonis mėnesius. Tačiau pareiškėjo suėmimas buvo pagrįstas esant pagrįstų įtarimų, kad jis gali trukdyti procesui arba bandyti pasislėpti ir institucijų pareiga paspartinti antrąjį baudžiamąjį procesą. Vien tai, kad pareiškėjas tuo metu atliko laisvės atėmimo bausmę po apkaltinamojo nuosprendžio pirmojoje baudžiamojoje byloje neužtikrino jo dalyvavimo antrajame baudžiamajame procese (nes pirmoji baudžiamoji byla buvo vis dar nagrinėjama Apeliaciniame teisme ir dar nebuvo priimtas galutinis nuosprendis) ir neužkirto kelio tam, kad tyrimui nebus trukdoma. Be to, panašiai kaip ir pirmojoje baudžiamojoje byloje, antrojoje byloje kaltinimai pareikšti dėl nusikaltimų, kuriuos padarė organizuota grupuotė ir už kuriuos pareiškėjui galėjo būti paskirta griežta bausmė.

B. Teismo vertinimas

83. Dėl pareiškėjo teiginio, kad jam kardomoji priemonė - suėmimas taikyta pernelyg ilgai, Teismas pažymi, kad šioje byloje pareiškėjui taikyta kardomoji priemonė - suėmimas buvo padalintas į du laikotarpius. Nors abeiose baudžiamosiose bylose pareiškėjui buvo inkriminuojami iš dalies panašūs nusikaltimai, kaltinimai buvo susiję su skirtingais nusikalstamais susivienijimais ir buvo kaltinami ir teisiami skirtingi asmenys, išskyrus D. S. ir pareiškėją. Taip pat Teismas pastebi, kad pareiškėjo suėmimas turėtų būti laikomas „teisine padėtimi“ tol, kol kardomasis kalnimas buvo atliekamas to paties tipo laisvės atėmimo vietoje iš esmės panašiomis sąlygomis (žr. *Ananyev and other v. Russia*, nos. 42525/07 ir 60800/08,

§ 78, 2012 m. sausio 10 d.). Trumpi nebuvimo įkalinimo vietoje laikotarpiai, kai pareiškėjas išvežamas apklausoms ar kitiems procesiniams veiksams atlikti, neturėtų įtakos suėmimo tęstinumui. Vis dėlto pareiškėjo paleidimas arba perkėlimas į kitokio režimo kalinimo vietą tiek įkalinimo vietoje, tiek už jos ribų reikštų „tęstinės padėties“ pasibaigimą. Skundai dėl kalinimo sąlygų turi būti pateikti per šešis mėnesius nuo situacijos, dėl kurios skundžiamasi, pabaigos arba, jei nacionaliniuose teisės aktuose yra numatyta teisinės gynybos priemonė, nuo galutinio sprendimo priėmimo pasinaudojimo teisinės gynybos priemonėmis procese (žr. neseniai priimtus sprendimus byloje *Yefimenko v. Russia*, no. 152/04, 2013 m. vasario 12 d., § 72).

84. Kalbant apie šios bylos aplinkybes, pareiškėjas buvo du kartus kalinamas Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime. Tarp šių kalinimų maždaug devynis mėnesius jis atliko laisvės atėmimo bausmę Kybartų pataisos namuose, kur, jo nuomone, sąlygos buvo palankesnės negu tardymo izoliatoriuje-kalėjime. Atsižvelgiant į tai, Teismas vertins pareiškėjui taikytą kardomąją priemonę - suėmimą kaip susidedančią iš dviejų atskirų ne iš eilės einančių laikotarpių (taip pat žr. sprendimą, esant priešingoms aplinkybėms, byloje *Solmaz v. Turkey*, no. 27561/02, 2007 m. sausio 16 d., §§ 34-37 ir neseniai nagrinėtoje byloje *Idalov v. Russia* [GC], no. 5826/03, 2012 m. gegužės 22 d., § 125) ir nagrinės kiekvieną iš jų paėiliui.

1. Pareiškėjui taikyta kardomoji priemonė - suėmimas pirmajame baudžiamajame procese

85. Teismas pažymi, kad pirmojoje baudžiamojoje byloje pareiškėjui kardomoji priemonė - suėmimas pradėta taikyti po jo sulaikymo 2004 m. kovo 10 d. Tada jam buvo taikytas kardomasis kalinimas Konvencijos 5 straipsnio 3 dalies požiūriu ir buvo laikomas suimtu tol, kol 2006 m. birželio 19 d. Vilniaus apygardos teismas priėmė apkaltinamąjį nuosprendį. Po tos dienos pareiškėjas buvo kalinamas „po kompetentingo teismo priimto apkaltinamojo nuosprendžio“ 5 straipsnio 1 dalies (a) punkto požiūriu ir, todėl tas jo kalinimo laikotarpis nepatenka į 5 straipsnio 3 dalies taikymo sritį (žr. *Kudła v. Poland* [GC], no. 30210/96, § 104, EŽTT 2000-XI).

86. Vyriausybė įrodinėjo, kad pareiškėjas nepareiškė civilinio ieškinio dėl žalos, patirtos dėl jo suėmimo nepagrįstumo. Šiuo klausimu Teismas primena Konvencijos institucijų nusistovėjusią praktiką, kad ieškinys dėl žalos atlyginimo negali būti laikomas efektyvia gynybos priemone, taikoma skundams pagal 5 straipsnio 3 dalį dėl per ilgai trunkančio kardomojo kalinimo (žr. *Woukam Moudefo v. France*, no. 10868/84, 1987 m. sausio 21 d. Komisijos nutarimas, DR 51, § 73; *Egue v. France*, no. 11256/84, 1988 m. rugsėjo 5 d. Komisijos nutarimas, DR 57, § 60; *Tomasi v. France*, 1992 m. rugpjūčio 27 d., § 79, Series A no. 241-A; *Yağcı and Sargin v. Turkey*, no. 16419/90 ir 16426/90, 1991 m. liepos 10 d. Komisijos nutarimas, DR

71, § 253, ir 1995 m. birželio 8 d. sprendimas, § 44 punktas, Series A no. 319-A; *Haris v. Slovakia*, no. 14893/02, 2007 m. rugsėjo 6 d., § 38). Visose šiose bylose pagrindinis tokio sprendimo priėmimo pagrindas buvo tai, kad teisė būti paleistam ir teisė gauti kompensaciją už laisvės apribojimą, pažeidžiantį 5 straipsnį, yra dvi atskiros teisės, saugomos minėto straipsnio 4 ir 5 dalimis. Šis išskyrimas yra reikšmingas ir 35 straipsnio 1 dalies požiūriu. Šie argumentai yra ypatingai svarbūs, kai suinteresuotas asmuo vis dar laikomas kardomajame kalinime. Esant tokioms aplinkybėms, vienintelė gynybos priemonė, kuri gali būti laikoma pakankama ir tinkama yra ta, dėl kurios gali būti priimtas įpareigojantis sprendimas dėl jo ar jos paleidimo (žr. *Gavril Yosifov v. Bulgaria*, no. 74012/01, 2008 m. lapkričio 6 d., § 40).

87. Vis dėlto keliose kitose bylose Teismas pripažino, kad besibaigiant ginčijamam suėmimui, ieškinys, dėl kurio suėmimas gali būti pripažintas neteisėtu arba pažeidžiančiu 5 straipsnio 1 dalį ir galiausiai priteista kompensacija, gali būti laikomas veiksminga teisinės gynybos priemone, kuri taikoma skundų pagal šią nuostatą atveju (*ibid.*, § 41).

88. Teismo vertinimu, kadangi pareiškėjo skundas dėl Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies pažeidimo daugiausia yra grindžiamas tariamu jo ar jos kardomojo kalinimo pagal nacionalinius teisės aktus neteisėtumu ir besibaigiant šio kardomojo kalinimo terminui, ieškinys, dėl kurio suėmimas galėtų būti pripažintas neteisėtu ir galiausiai galėtų būti priteista kompensacija yra veiksminga teisinės gynybos priemonė, kuria būtina pasinaudoti, jei jos praktinis veiksmingumas yra įtikinamai įrodytas (žr. *Kolevi v. Bulgaria*, no. 1108/02, 2007 m. gruodžio 4 d.). Teismo nuomone, tai taip pat taikytina skundui pagal Konvencijos 5 straipsnio 3 dalį. Kitokia išvada reikštų proceso nacionaliniame teisme ir Teisme dubliavimąsi, kas būtų sunkiai suderinama su Teismo proceso subsidiariu pobūdžiu (žr. neseniai nagrinėtas bylas *Demir v. Turkey*, no. 51770/07, 2012 m. spalio 16 d., §§ 22–24).

89. Teismas pažymi, kad Civilinio kodekso 6.272 straipsnis numato galimybę gauti kompensaciją dėl kardomosios priemonės - suėmimo, kuri taikyta nepagrįstai ilgai. Taip pat Teismas atsižvelgia į Lietuvos teismų praktiką šiuo klausimu, pagal kurią pripažįstama, kad asmens suėmimas truko per ilgai ir priteisiama pinigine kompensacija už patirtas kančias. Taigi, pripažįstant, kad civilinė teisė nebuvo veiksminga teisinės gynybos priemonė, kuria turėjo būti pasinaudota pareiškėjui kardomosios priemonės - suėmimo taikymo metu, atsižvelgiant į tai, kad šia priemone nebuvo galima pasiekti jo paleidimo, kol vyko bylos nagrinėjimas teisme, Teismas laikosi nuomonės, kad pareiškėjas turėjo pasinaudoti šia priemone, kai tik jis buvo nuteistas teismo 2006 m. birželio 19 d. arba bent jau tada, kai jis pradėjo atlikti savo bausmę 2006 m. rugsėjo 1 d., bet kuriuo atveju prieš pateikiant Teismui šią peticiją 2006 m. spalio 17 d. Kadangi pareiškėjas to nepadarė, Teismas laiko, kad jo skundas pagal 5 straipsnio 3 dalį dėl jam taikytos kardomosios priemonės - suėmimo trukmės pirmojoje

baudžiamojoje byloje pagrįstumo turi būti atmestas pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 ir 4 dalis dėl vidaus teisinės gynybos priemonių nepanaudojimo.

2. Pareiškėjo suėmimas antrojoje baudžiamojoje byloje

90. Teismas pažymi, kad 2007 m. birželio 15 d. Vilniaus apygardos teismas paskyrė pareiškėjui kardomąją priemonę - suėmimą antrojoje baudžiamojoje byloje. Vis dėlto Teismas pastebi, kad po šios dienos pareiškėjo suėmimas patenka į Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies (a) punkto taikymo sritį, atsižvelgiant į tai, kad tuo metu jis jau atlikinėjo laisvės atėmimo bausmę, paskirtą Vilniaus apygardos teismo pirmojoje baudžiamojoje byloje jį nuteisus baudžiamojoje byloje 2006 m. birželio 19 d. (žr. 19 punktą pirmiau). Taip pat Teismo vertinimu, šiuo požiūriu bylos medžiagoje nėra jokių duomenų, suteikiančių pagrindą abejoti pareiškėjo kalinimo pagal kompetentingą teismo nuosprendį teisėtumu. Taigi, ši skundo dalis turi būti atmesta kaip akivaizdžiai nepagrįsta Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies prasme.

II. DĖL TARIAMO KONVENCIJOS 8 STRAIPSNIO PAŽEIDIMO ATSKIRAI IR KARTU SU 14 STRAIPSNIU

91. Pareiškėjas skundėsi, kad jam taikytos kardamosios priemonės - suėmimo metu negalėjimas turėti ilgalaikių pasimatymų su žmona sukėlė jam nepakeliamų psichinių ir fizinių kančių ir grėsė šeimos iširimu. Taip pat jis buvo nepatenkintas, kad šiuo atžvilgiu jo teisės buvo suvaržytos labiau negu nuteisto asmens, atliekančio laisvės atėmimo bausmę. Jis tvirtino, kad buvo pažeistas Konvencijos 3 straipsnis.

92. Teismas laiko, kad pareiškėjo nusiskundimų esmė yra tariamai nepagrįstas skirtingas elgesys kiek tai susiję su teise į pasimatymus su šeima lyginant jo, kaip asmens, kuriam taikyta kardomoji priemonė - suėmimas, padėtį, su nuteistojo laisvės atėmimo bausme padėtimi. Todėl Teismas konstatuoja, kad pareiškėjo skundai turi būti nagrinėjami pagal Konvencijos 8 ir 14 straipsnius, kurie numato:

8 straipsnis

„1. Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas <...>.

2. Valstybės institucijos neturi teisės apriboti naudojimosi šiomis teisėmis, išskyrus įstatymo nustatytus atvejus ir kai tai būtina demokratinėje visuomenėje valstybės saugumo, visuomenės apsaugos ar šalies ekonominės gerovės interesais, siekiant užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat būtina žmonių sveikatai ar moralei arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti.“

14 straipsnis

„Naudojimasis šioje Konvencijoje nustatytais teisėmis ir laisvėmis yra užtikrinamas be jokios diskriminacijos dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautinės ar socialinės kilmės, priklausymo tautinei mažumai, nuosavybės, gimimo ar kitais pagrindais.“

A. Šalių argumentai

1. Pareiškėjas

93. Pareiškėjas skundėsi dėl jo prašymų suteikti ilgalaikius pasimatymus su sutuoktine atmetimo tuo metu, kai jis buvo kalinamas Lukiškių tardymo izoliatoriuje. Jis pabrėžė, kad kardomoji priemonė - suėmimas jam taikyta gana ilgą laiką, iš viso daugiau negu trejus metus. Pagal nacionalinius teisės aktus, neatsižvelgiant į tokią kardomojo kalinimo trukmę, asmuo, kuriam yra paskirtas kardomasis kalinimas, neturi teisės į ilgalaikius pasimatymus su sutuoktiniu. Pareiškėjas buvo nustebęs dėl to, kad Lietuvos teisės aktai suteikia tokią teisę asmenims, kurie jau yra nuteisti, net ir tiems, kurie yra nuteisti už sunkiausius nusikaltimus. Jo nuomone, asmuo, kuriam yra paskirta kardomoji priemonė - suėmimas, turėtų turėti teisę į nekaltumo prezumpciją tol, kol teismas nenustato kitaip. Tačiau, jo atveju, situacija buvo priešinga: jo kaltė dar nebuvo nustatyta, bet jam buvo taikomi daug griežtesni apribojimai negu tiems asmenims, kurie jau yra nuteisti, taigi, jis buvo nubaustas be apkaltinamojo nuosprendžio.

94. Taip pat pareiškėjas tvirtino, kad jo ilgalaikių pasimatymų su sutuoktine neturėjimas prilygo kankinimui. Ilgalaikiai pasimatymai su sutuoktine buvo būtini socialinio ir fizinio ryšio tarp jo ir jos palaikymui. Be to, lytiniai santykiai buvo gyvybiškai būtini dėl jo psichinės ir fizinės sveikatos. Ilgalaikių pasimatymų su sutuoktine neturėjimas atėmė iš jo galimybę turėti vaikų ir sukėlė riziką dėl jo santuokos iširimo ir šeimyninės laimės praradimo. Galiausiai, pareiškėjas buvo nepatenkintas Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo administracijos pasiteisinimu, kad įkalinimo vietoje nebuvo ilgalaikiams pasimatymams skirtų patalpų.

2. Vyriausybė

95. Visų pirma Vyriausybė tvirtino, kad savo skunduose nacionaliniams teismas dėl tariamo kankinimo ir bausmės nenuteisus pareiškėjas rėmėsi tik tiesiogiai susijusiomis nacionalinių teisės aktų nuostatomis. Tačiau jis nesirėmė Konvencijos 14 straipsniu kartu su 8 straipsniu, todėl nesiskundė dėl tariamos diskriminacijos ir kišimosi į jo šeimos gyvenimą.

96. Taip pat Vyriausybė abejojo, ar, atsižvelgiant į tai, kad pareiškėjas neturėjo teisės į ilgalaikius pasimatymus su sutuoktine tik labai trumpą laiką, jis gali būti laikomas Konvencijos pažeidimo auka. Kalbant apie

pirmąjį jam taikytos kardomosios priemonės - suėmimo laikotarpį, pirmą kartą pareiškėjas paprašė nacionalinių institucijų suteikti jam ilgalaikį pasimatymą su sutuoktine tik 2006 m. kovo 28 d. Netrukus po to jis buvo nuteistas ir 2006 m. rugsėjo 1 d. jis buvo perkeltas į Kybartų pataisos namus bausmei atlikti, kur jis galėjo turėti ilgalaikius pasimatymus su sutuoktine. Kalbant apie antrąjį jam taikytos kardomosios priemonės - suėmimo laikotarpį, pareiškėjas pateikė prašymą suteikti ilgalaikį pasimatymą su sutuoktine 2007 m. rugpjūčio 27 d. Po šešių mėnesių, t. y. 2008 m. vasario 12 d., vėl gražinus pareiškėją į Kybartų pataisos namus, jis vėl galėjo turėti ilgalaikius pasimatymus su sutuoktine.

97. Jei Teismas pripažintų pareiškėjo skundą priimtiniu, Vyriausybė atkreipė dėmesį į tai, kad kardomosios priemonės - suėmimo pobūdis reikalauja tam tikrų kalinčio asmens privataus ir šeimos gyvenimo apribojimų ir, kad tam tikros kalinčio asmens ryšių su išoriniu pasauliu kontroliavimo priemonės buvo reikalingos. Taigi, tai nėra savaime nesuderinama su Konvencija (žr. *Van der Ven v. Netherlands*, no. 50901/99, ECHR 2003-II). Net ir darant prielaidą, kad buvo apribota pareiškėjo teisė į jo šeimos gyvenimą, toks apribojimas atitiktų 8 straipsnio 2 dalies reikalavimus.

98. Visų pirma, apribojimą numatė teisės aktai (žr. 57-61 punktus pirmiau), pagal kuriuos nuteistiesiems suteikiami dviejų rūšių pasimatymai su artimaisiais ir kitais asmenimis: trumpalaikiai pasimatymai, trunkantys iki keturių valandų, ir ilgalaikiai pasimatymai, įskaitant pasimatymus su sutuoktine, trunkantys iki keturiasdešimt aštuonių valandų, kurie vyksta specialioje atskiroje patalpoje nestebint įkalinimo vietos administracijai. Asmenų, kuriems taikoma kardomoji priemonė - suėmimas, atveju, jiems gali būti suteikiami pasimatymai su šeimos nariais ir artimaisiais, kurie trunka iki dviejų valandų.

99. Vyriausybė laikė, kad šių dviejų asmenų, kuriems buvo atimta laisvė, kategorijų išskyrimu buvo siekiama teisėtų tikslų. Kardomosios priemonės - suėmimo paskyrimo pagrindais buvo siekiama užtikrinti, kad procesui nebus trukdoma, kol byla bus išnagrinėta ir bus paskelbtas nuosprendis. Institucijos turėjo užtikrinti, kad įtariamasis netrukdytų tyrimui, pakenkdamas įrodymams ir gąsdindamas liudytojus bei, kad bus nustatytos nusikalstamų veikų padarymo aplinkybės. Taip pat apribojimai buvo reikalingi siekiant užtikrinti, kad įtariamasis nesislapstys ir nedarys naujų nusikaltimų. Dėl šios priežasties įtariamojo ryšių su išoriniu pasauliu palaikymui gali būti taikomi daugiau ar mažiau griežti apribojimai, priklausomai nuo bylos sudėtingumo ir tiriamų nusikalstamų veikų sunkumo. Nuteisto asmens atveju, jo baudžiamosios bylos aplinkybės ir parodymai, kuriuos duoda liudytojai, turėtų būti laikomi nustatytais įsiteisėjus teismo nuosprendžiui. Taigi, nuteistojo pasimatymai su šeima gali būti mažiau ribojami, nes nebekyla pavojaus dėl objektyvaus ir netrukdomo tyrimo. Taigi, atsižvelgiant į skirtingus kardomosios priemonės

- suėmimo ir laisvės apribojimo po nuteisimo tikslus, tai, kad nacionaliniuose teisės aktuose numatomos skirtingos teisės asmenims, kuriems paskirta kardomoji priemonė - suėmimas ir nuteistiesiems yra objektyviai ir pagrįstai pateisinama.

100. Taip pat Vyriausybė palaikė argumentą, kad paprastai daroma prielaida, kad kardomoji priemonė - suėmimas truks palyginti trumpai. Todėl įtariamojo ryšių su išoriniu pasauliu apribojimas neturėtų būti prilygintas jo teisės į pagarbą šeimos gyvenimui pažeidimui, kai toks apribojimas trunka palyginti trumpai.

101. Tariamą diskriminaciją klausimu Vyriausybė taip pat teigė, kad perkėlus pareiškėją į kardomojo kalnimo vietą ir toliau leidus jam naudotis teisėmis, kurios garantuojamos nuteistiesiems, asmenys, kuriems paskiriamas kardomasis kalnimas, tačiau anksčiau neteisti arba neatliekantys kitoje byloje paskirtos bausmės, būtų atsidūrę nepalankesnėje padėtyje už jį. Tokią atvirkštinę diskriminaciją riziką 2008 m. lapkričio 21 d. patvirtino Vyriausiasis administracinis teismas (žr. 49 punktą pirmiau).

102. Vyriausybė laikė, kad pareiškėjui taikomas apribojimas dėl ilgalaikių pasimatymų su sutuoktine buvo proporcingas ir netrukdė jam palaikyti pastovių ryšių su šeima. Šiuo klausimu Vyriausybė pažymėjo, kad pareiškėjui paskyrus kardomąją priemonę - suėmimą pirmojoje baudžiamojoje byloje jam buvo suteikti trisdešimt septyni trumpalaikiai pasimatymai su žmona ir tėvais. Per aštuonių mėnesių laikotarpį, kai pareiškėjas buvo taikomas kardomasis kalnimas įtariant, kad jis yra susijęs su antrąja baudžiamąja byla, jam suteikti keturi trumpalaikiai pasimatymai su žmona. Taip pat Vyriausybė atkreipė dėmesį į tai, kad svarbu yra tai, kad kardamosios priemonės - suėmimo taikymo laikotarpiu pareiškėjas neprašė daugiau trumpalaikių pasimatymų.

103. Galiausiai, kalbant apie ilgalaikius pasimatymus su sutuoktine, verta pažymėti, kad nuteisus pareiškėją pirmojoje baudžiamojoje byloje ir 2006 m. rugsėjo 1 d. jam pradėjus atlikti bausmę Kybartų pataisos namuose jam suteikti septyni ilgalaikiai pasimatymai su žmona iki to taiko, kol 2007 m. birželio 15 d. jis buvo grąžintas į kardomojo kalnimo įstaigą. Be to, po 2008 m. vasario 12 d. nutarties nepratęsti jo suėmimo pareiškėjas buvo perkeltas atgal į Kybartų pataisos namus, kur jis ir toliau naudojosi savo teise į ilgalaikius pasimatymus su sutuoktine. Todėl Vyriausybė buvo įsitikinusi, kad atsižvelgiant į jo, kaip asmens, kuriam paskirtas kardomasis kalnimas statusą, pareiškėjo teisei į šeimos gyvenimo gerbimą taikyti apribojimai buvo proporcingi kardomojo kalnimo siekiamam tikslui, t. y. užtikrinti, kad nebus trukdoma baudžiamajam procesui.

104. Galiausiai Vyriausybė padarė išvadą, kad nėra jokio pagrindo teigti, kad pareiškėjas būtų patyręs kokią nors diskriminaciją dėl naudojimosi savo konvencinėmis teisėmis. Taigi, Konvencijos 14 straipsnis kartu su 8 straipsniu pažeistas nebuvo.

B. Teismo vertinimas

1. Priimtinumas

105. Teismo vertinimu, vidaus teisinės gynybos priemonių panaudojimo dėl tariamo pareiškėjo negalėjimo tinkamai paduoti skundą dėl įsikišimo į jo šeimos gyvenimą (95 punktą pirmiau) klausimas yra glaudžiai susijęs su pareiškėjo skundo, kad jis, kaip asmuo, kuriam paskirtas kardomasis kalinimas, buvo diskriminuojamas dėl ilgalaikių pasimatymų su sutuoktine nesuteikimo, esmė. Taigi, Teismas mano, kad yra būtina atsižvelgti į Vyriausybės prieštaravimus nagrinėjant bylą iš esmės. Taip pat Teismas laiko, kad ši peticijos dalis nėra akivaizdžiai nepagrįsta Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies (a) punkte prasme. Nebuvo nustatyta jokių kitų peticijos pripažinimo nepriimtina pagrindų. Todėl ji turėtų būti paskelbta priimtina.

2. Esmė

106. Teismas dar kartą pažymi, kad Konvencijos 14 straipsnis saugo nuo nepagrįstai skirtingo asmenų, esančių panašioje padėtyje, vertinimo ar skirtingo elgesio su jais, jiems naudojantis Konvencijos numatytais laisvėmis ir teisėmis. Ši nuostata atskirai netaikoma, nes ji galioja tik kartu su teisėmis ir laisvėmis, kurias saugo kitos materialiosios Konvencijos ir jos Protokolų nuostatos. Tačiau 14 straipsnio taikymas nesuponuoja vienos ar daugiau tokių nuostatų pažeidimo ir šia prasme yra nepriklausomas. Tam, kad būtų galima taikyti 14 straipsnį, pakanka, kad bylos aplinkybės patektų į kitos materialiosios Konvencijos ar jos Protokolų nuostatos taikymo sritį (žr. *Sidabras ir Džiautas prieš Lietuvą*, nos. 55480/00 ir 59330/00, § 38, EŽTT 2004-VIII).

107. Todėl Teismas nustatys, ar bylos aplinkybės patenka į 8 straipsnio taikymo sritį, ar su pareiškėju buvo elgiamasi skirtingai ir, jei taip, ar toks skirtingas elgesys yra pateisinamas pagal Konvencijos 14 straipsnį.

(a) Ar bylos aplinkybės patenka į Konvencijos 8 ir 14 straipsnių taikymo sritį

108. Teismas yra nurodęs, kad suėmimas, kaip ir bet kokia kita priemonė, kuria asmeniui atimama laisvė, sukelia neatsiejamus asmeninio ir šeimos gyvenimo apribojimus. Vis dėlto esminė suimtojo teisės į šeimos gyvenimo gerbimą dalis yra kad institucijos leistų, o esant būtinybei, ir padėtų palaikyti ryšius su artimaisiais. Tokie apribojimai kaip pasimatymų su šeimos nariais skaičiaus ribojimas, stebėjimas šių pasimatymų metu ir, jei tai pateisinama dėl nusikaltimo pobūdžio, specialaus kalnimo režimo taikymas suimtiesiems arba speciali pasimatymų tvarka reiškia įsikišimą į 8 straipsniu saugomas teises, tačiau savaime nereiškia šios nuostatos pažeidimo (be kitų bylų, žr. *Bogusław Krawczak v. Poland* no. 24205/06,

2011-05-31, §§ 107-108; *Moiseyev v. Russia* no. 62936/00, 2008-10-09, § 246; ir *Trosin v. Ukraine* no. 39758/05, 2012-02-23, § 39).

109. Taip pat Teismas yra nustatęs, kad daugiau negu pusėje Susitariančiųjų valstybių kaliniai turi teisę į ilgalaikius pasimatymus su sutuoktiniu (kuriems taikomi skirtingi apribojimai). Vis dėlto nepaisant to, kad Teismas išreiškė pritarimą dėl perėjimo prie ilgalaikių pasimatymų su sutuoktiniu suteikimo kai kuriose Europos šalyse, Teismas dar nėra aiškinęs Konvencijos taip, kad Susitariančiosios valstybės privalo numatyti tokius pasimatymus. Taigi, tai yra sritis, kurioje Susitariančiosios valstybės turi plačią nuožiūros laisvę nuspręsti, kokių veiksmų imtis tam, kad būtų užtikrintas Konvencijos laikymasis, atsižvelgiant į visuomenės ir pavienių asmenų poreikius ir išteklius (žr. *Dickson v. United Kingdom* [GC], no. 44362/04, § 81, ECHR 2007-V).

110. Šioje byloje Teismas pastebi, kad pareiškėjas ir jo žmona pateikė daugybę skundų Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo administracijai bei baudžiamąsias ir administracines bylas nagrinėjantiems teismams tvirtindami, kad ilgalaikių pasimatymų su sutuoktine(-iu) nebuvimas reiškia diskriminaciją ir padarė žalą jų fizinei ir psichinei sveikatai bei galėjo sukelti neatitaisomą žalą jų šeimai (žr. 13, 17, 36, 38–40, 45 ir 48 punktus pirmiau). Todėl Teismas sutinka, kad ilgalaikių pasimatymų su sutuoktine draudimas, dėl kurio skundėsi pareiškėjas, patenka į 8 straipsnio taikymo sritį (palyginimui žr. *Epnors-Gefners v. Latvia* no. 37862/02, 2012 m. gegužės 29 d., § 65). Todėl Teismas atmeta Vyriausybės prieštaravimą dėl vidaus teisinių gynybos priemonių nepanaudojimo. Taigi, Teismas daro išvadą, kad Konvencijos 14 straipsnis kartu su 8 straipsniu yra taikytinas šioje byloje (žr. *E.B. v. France* [GC], no. 43546/02, 2008 m. sausio 22 d., § 47).

(b) Ar pareiškėjas turėjo „kitą statusą“, ir ar jo padėtis buvo analogiška nuteistųjų padėčiai

111. Kardomasis asmens kalinimas gali būti laikomas asmens patekimu į išskirtinę teisinę padėtį, kuri nors gali būti taikoma priverstinai ir paprastai paskiriama laikinai, yra neatsiejamai susijusi su atskiro asmens aplinkybėmis bei jo egzistavimu. Todėl Teismas yra įsitikinęs (ir to šalys neginčijo), kad dėl to, kad pareiškėjui buvo paskirtas kardomasis kalinimas jam buvo taikomas „kitas statusas“ Konvencijos 14 straipsnio prasme (žr. *mutatis mutandis, Shelley v. United Kingdom* no. 23800/06, 2008-01-04, ir *Clift v. United Kingdom* no. 7205/07, 2010-07-13, §§ 55-63).

112. Tam, kad šis klausimas būtų nagrinėjamas pagal 14 straipsnį, turi būti skirtingai traktuojami asmenys, esantys analogiškoje arba palyginti panašioje padėtyje (žr. *D.H. and other v. Čekijos Respubliką* [GC], no. 57325/00, § 175, EŽTT 2007–IV). Reikalavimas įrodyti „analogišką padėtį“ nereiškia, kad lyginamos grupės turi būti identiškos. Tai, kad pareiškėjo padėtis nėra visiškai analogiška nuteistųjų padėčiai bei tai, kad

įvairios grupės skiriasi pagal tai, koku tikslu atimta jų laisvė, netrukdo taikyti 14 straipsnio. Turi būti įrodyta, kad, atsižvelgiant į jo skundo esmę, pareiškėjas atsidūrė palyginti panašioje padėtyje kaip ir tie, su kuriais elgiamasi kitaip (žr. pirmiau cituotą bylą dėl *Clift*, 66 punktas).

113. Nagrinėjami pareiškėjo skundai yra susiję su teisinėmis nuostatomis, reglamentuojančiomis jo teisę į pasimatymus tardymo izoliatoriuje-kalėjime. Taigi, jie yra susiję su klausimais, kurie yra reikšmingi visiems įkalinimo vietose laikomiems asmenims, nes jie apsprendžia jų privataus ir šeimos gyvenimo gerbimui taikomų apribojimų, kurie yra neatsiejami nuo laisvės atėmimo, apimtį, nepaisant pagrindo, kuriuo jie taikomi.

114. Todėl Teismas mano, kad šios bylos aplinkybėmis pareiškėjas gali teigti, kad jis buvo padėtyje, kuri buvo palyginti panaši į nuteisto asmens padėtį (žr. *Laduna v. Slovakia* no. 31827/02, § 58, ECHR 2011).

(c) Ar skirtingas traktavimas buvo pagrįstas

115. Skirtingas traktavimas yra diskriminuojantis, jei tokiam traktavimui nėra objektyvaus ir pagrįsto pagrindimo; kitaip tariant, jei tokio traktavimo nesiekama teisėto tikslo arba jei ar tarp taikomų priemonių ir siekiamo tikslo nėra proporcingumu pagrįsto ryšio. Susitariančiosios valstybės turi plačią nuožiūros laisvę įvertinti, ar ir kokia apimtimi skirtumai, esantys palyginti panašiose situacijose, pateisina skirtingą elgesį. Šios nuožiūros laisvės ribos skiriasi priklausomai nuo aplinkybių, objekto ir faktinių aplinkybių. Teismas yra pripažinęs, kad iš esmės plati nuožiūros laisvė taikoma su kaliniais ir bausmių vykdymu susijusiems klausimams (žr. pirmiau nurodytą bylą *Clift*, § 73, ir kitas nuorodas).

116. Kalbant apie šios bylos faktines aplinkybes, Teismas pažymi, kad pareiškėjas buvo suimtas proceso metu nuo 2004 m. kovo 10 d. iki 2006 m. birželio 19 d. Šiuo laikotarpiu ir iki 2006 m. rugsėjo 1 d., kai jis buvo perkeltas į Kybartų pataisos namus bausmei atlikti, jo kalinimo režimą reglamentavo Kardomojo kalinimo įstatymas ir Kardomojo kalinimo vietų vidaus tvarkos taisyklės. Remiantis šiais teisės aktais, visi kaltinamieji, kurie kalinami tyrimo ir teismo nagrinėjimo metu, turi teisę į trumpalaikius pasimatymus su lankytojais, kurie trunka iki dviejų valandų.

117. Tuo pačiu laikotarpiu įstatymo numatyta didžiausia trumpalaikių pasimatymų, suteikiamų nuteistiesiems, kurie atlieka bausmę pataisos namuose ir yra priskirti vidutiniam apsaugos lygiui, kaip, pareiškėjo teigimu, buvo ir jo atveju (žr. 48 punktą pirmiau), trukmė buvo keturios valandos. Be to, nuteistasis galėjo turėti ilgalaikius pasimatymus, įskaitant pasimatymus su sutuoktiniu, trunkančius iki keturiasdešimt aštuonių valandų kartą per tris mėnesius, kurie vyksta atskirose patalpose nedalyvaujant prižiūrėtojams.

118. Taigi, bylai reikšmingu laikotarpiu pasimatymų, suteikiamų asmeniui, kuris kalinamas teismo nagrinėjimo metu, trukmė buvo

trumpesnė (dvi valandos) negu įstatymo leidžiama pasimatymų, suteikiamų nuteistam asmeniui, trukmė (keturios valandos). Svarbiausia yra tai, kad teisminio nagrinėjimo metu kalintis asmuo apskritai neturėjo teisės į ilgalaikius pasimatymus su sutuoktiniu. Be to, pasimatymų dažnumas ir pasimatymų rūšis (trumpalaikiai pasimatymai arba ilgalaikiai pasimatymai su sutuoktiniu), į kuriuos nuteisti asmenys turi teisę, skyrėsi priklausomai nuo laisvės atėmimo vietos, kurioje jie buvo laikomi, apsaugos lygio ir nuo kalinčiam asmeniui priskiriamo apsaugos lygio (58-61 punktai pirmiau). Priešingai, apribojimai kardomajame kalinime esančių asmenų teisėms į pasimatymus buvo taikomi pagal bendrąją taisyklę neatsižvelgiant į priežastis, dėl kurių jie buvo kalinami, ir su tuo susijusius saugumo reikalavimus.

119. Teismas atkreipia dėmesį į Vyriausybės argumentą, kad kardomosios priemonės - suėmimo paskyrimo pagrindais ir įtariamąjį ryšių su išoriniu pasauliu apribojimu siekiama garantuoti netrukdomą tyrimą. Todėl šiuo aspektu Teismas taip pat pažymi, kad, pagal Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 10 straipsnio 2 dalies (a) punktą, be kita ko reikalaujama, kad kaltinamiesiems asmenims, kaip asmenims, kurie dar nėra nuteisti ir turi teisę į nekaltumo prezumpciją, būtų taikomas atskiras režimas, atitinkantis jų, kaip nenuteistų asmenų, statusą, išskyrus ypatingus atvejus (žr. 71 ir 72 punktus pirmiau). 1987 m. Europos kalinimo taisyklėse yra numatyta analogiška teisės nuostata (74 punktas pirmiau, Taisyklių 91 punktas). Taip pat 2006 m. Europos kalinimo taisyklės, kurios buvo patvirtintos prieš pat, kai pareiškėjas paprašė suteikti ilgalaikį pasimatymą su sutuoktine (36 punktas pirmiau) numato, kad nesant teismo nustatyto specialaus draudimo konkrečiam terminui, nenuteistiems kaliniams turi būti suteikiami pasimatymai ir galimybė bendrauti su šeimos nariais bei kitais asmenimis, taip pat kaip ir nuteistiesiems (žr. 76 punktą pirmiau, Taisyklių 99 punktas). Manytina, kad tokį požiūrį palaikė ir CPT savo ataskaitoje po apsilankymo Lietuvoje, kuris laikė, kad bet koks apribojimas turėtų būti siekiant užtikrinti tinkamą tyrimą arba saugumo pagrindais ir turėtų būti taikomas ribotą laikotarpį; vadovaujantis proporcingumo principu, apribojimas turėtų būti kuo švelnesnis (žr. 77 punktą pirmiau). Tačiau Lietuvos teisės aktai iš esmės riboja kardomajame kalinime esančių asmenų teises į pasimatymus labiau negu nuteistų asmenų, laikomų pataisos namuose, kaip kad pareiškėjo atveju. Teismas šiuo klausimu jau yra nurodęs, kad kalbant apie bet kokius konkrečius apribojimus, susijusius su kardomajame kalinime esančių asmenų teisėmis į pasimatymus, teisėtų interesų apsaugojimo tikslas gali būti pasiektas ir kitomis priemonėmis, kurios nepaveiktų visų kalinamų asmenų, neatsižvelgiant į tai, ar tų apribojimų iš tikrųjų reikia, pavyzdžiui, nustatant skirtingas kalinimo kategorijas arba taikant konkrečius apribojimus, kurie gali būti reikalingi atsižvelgiant į konkrečios bylos aplinkybes (žr. pirmiau nurodytą *Laduna*, § 66).

120. Kalbant apie skirtingo elgesio su asmenimis, kuriems paskirtas kardomasis kalinimas, ir nuteistais kaliniais pateisinimo pagrįstumą, Teismas pripažįsta, kad šioje byloje pareiškėjas buvo kaltinamas dalyvavimu nusikalstamame susivienijime ir organizuotoje grupuotėje, susijusioje su daugybe automobilių vagysčių. Vis dėlto Teismas konstatuoja, kad, šiuo atveju, nebuvo jokių su nusikalstamais šeimos ryšiais susijusių saugumo pagrindų (žr. *Messina v. Italy* (no. 2), no. 25498/94, §§ 65-67, ECHR 2000-X). Konkrečiai kalbant, pareiškėjo žmona nebuvo nei liudytoja, nei kita kaltinamoji baudžiamosiose bylose, kurios buvo iškeltos jos vyrui, kas panaikina riziką, kad bus susimokyta ar kitaip trukdoma įrodymų rinkimo procesui (žr. sprendimą, esant priešingoms aplinkybėms, *mutatis mutandis* byloje *Silickienė v. Lithuania* no. 20496/02, 2012-04-10, §§ 28 ir 29). Taip pat Teismas neturi jokios informacijos apie tai, kad pareiškėjo žmona buvo susijusi su nusikalstamomis veikomis. Taigi, Teismas nėra įtikintas, kad egzistavo kokia nors konkreti priežastis, dėl kurios pareiškėjui turėjo būti neleista turėti ilgalaikių pasimatymų su žmona (žr. bylas esant priešingoms aplinkybėms *Kučera v. Slovakia* no. 48666/99, 2007-07-17, § 130; *Bagiński v. Poland* no. 37444/97, 2005-10-11, § 92 ir kiti; ir *Klamecki v. Poland* (no. 2), no. 31583/96, 2003-04-03, § 135.). Be to, Teismas pažymi, kad pateisindama pareiškėjui taikomą draudimą turėti ilgalaikių pasimatymų su sutuoktine jam taikant kardomąją priemonę - suėmimą Vyriausybė, kaip ir Lietuvos administraciniai teismai, iš esmės rėmėsi teisės normomis nenurodydama, kodėl šie draudimai buvo reikalingi ir pagrįsti konkrečioje pareiškėjo situacijoje.

121. Galiausiai, skirdamas tam tikros reikšmės Vyriausybės argumentui, kad pareiškėjui taikant kardomąją priemonę - suėmimą jis neprarado ryšių su žmona dėl trumpalaikių pasimatymų, suteiktų jam Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime, skaičiau, Teismas negali neatsižvelgti į tai, kad yra akivaizdu, jog šių trumpalaikių pasimatymų metu fizinis sąlytis yra ypatingai ribotas, atsižvelgiant į tai, kad lankytojas ir kalintis asmuo yra atskiriami vieliniu tinklu, išskyrus 20 cm plyšį tam, kad lankytojas galėtų perduoti kalinčiam asmeniui maistą. Taip pat Teismas mano, kad tokį ribotą fizinį bendravimą apsunkina dar ir tai, kad suimtąjį asmenį ir lankytoją nuolat stebi prižiūrėtojas (žr. 58 punktą, 131 ir 138 punktus pirmiau). Kalbant apie tiesioginio kontakto su lankytojais nebuvimą, Teismas pažymi, kad ankstesnėje byloje jis yra nurodęs, kad teisminio nagrinėjimo metu kalintis asmuo, kai jo kalinimo laikotarpiu buvo fiziškai atskirtas nuo lankytojų trejus su puse metų nesant jokios įrodytos būtinybės, pavyzdžiui, dėl saugumo priežasčių, yra nepateisinamas veiksmingo naudojimosi teise į asmeninį ir šeimos gyvenimą požiūriu (žr. pirmiau nurodytą bylą *Moiseyev*, §§ 258-59, ir *mutatis mutandis* pirmiau nurodytą bylą *Laduna*, § 53). Todėl Teismo vertinimu, ypatingai ilgas pareiškėjui taikytos kardomosios priemonės - suėmimo laikotarpis (trukęs dvejus metus jau tada, kai pareiškėjas pirmą kartą paprašė suteikti ilgalaikį pasimatymą) pakenkė jo

šeimos gyvenimui taip, kad tai negali būti pateisinama su kaliniu neatsiejamais apribojimais. Šiame kontekste Teismas taip pat pažymi, kad Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo administracijos atsisakymas suteikti pareiškėjui ilgalaikį pasimatymą su sutuoktine buvo grindžiamas ne tik teoriniais argumentais dėl saugumo, bet ir argumentais dėl tinkamų patalpų nebuvimo (žr. 48 ir 50 punktus pirmiau), kurių Teismas negali patikrinti (žr. 72, 4 punktus pirmiau). Todėl Teismas konstatuoja, kad apribodamos pareiškėjo teisę į ilgalaikius pasimatymus su sutuoktine jam kalint kardomojo kalinimo vietoje institucijos nepateikė pagrįsto ir objektyvaus pateisinimo dėl skirtingo elgesio, todėl, elgėsi su juo diskriminuojančiai.

122. Todėl buvo pažeistas Konvencijos 14 straipsnis kartu su 8 straipsniu.

123. Taip pat Teismas mano, kad konstatavus Konvencijos 14 straipsnio kartu su 8 straipsniu pažeidimą, nebūtina nagrinėti, ar buvo pažeistas 8 straipsnis atskirai.

III. DĖL KITŲ TARIAMŲ KONVENCIJOS PAŽEIDIMŲ

124. Galiausiai, pareiškėjas skundėsi, kad jam taikytos kardamosios priemonės - suėmimo Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime metu sąlygos buvo pasibaisėtinos. Tačiau Teismas pažymi, kad pareiškėjas nekėlė šio klausimo Lietuvos administraciniuose teismuose, kas, kaip jau buvo pripažinta, yra veiksminga teisinės gynybos priemonė skundų, kylančių pagal 3 straipsnį, dėl kalinimo sąlygų, atveju (žr. *Jankauskas v. Lithuania* no. 59304/00, 2003-12-16, ir *Jelcovas v. Lithuania* no. 16913/04, 2011-07-19). Todėl dėl 35 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto reikalavimo panaudoti vidaus teisines priemones, Teismas negali nagrinėti šių pareiškėjo skundų dalių, nes šie skundai nebuvo pateikti nacionaliniams teismams.

IV. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIO TAIKYMAS

125. Konvencijos 41 straipsnyje numatyta

„Jeigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai prireikus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.“

A. Žala

126. Pareiškėjas reikalavo 300 000 Lietuvos litų (LTL) (maždaug 86 886 eurų (EUR)) neturtinei žalai atlyginti.

127. Vyriausybė šį reikalavimą laikė nepagrįstu ir pernelyg dideliu.

128. Vertindamas teisingumo pagrindais, Teismas mano, kad pareiškėjui turėtų būti priteista 6 000 EUR neturtinės žalos atlyginimui.

B. Išlaidos

129. Taip pat pareiškėjas reikalavimo 1 000 LTL išlaidoms, kurias patyrė bylinėdamasis Teisme, padengti, nepagrįsdamas savo reikalavimo jokiais dokumentais.

130. Vyriausybė ginčijo reikalavimą kaip nepagrįstą.

131. Kadangi nėra jokių reikalavimus pagrindžiančių dokumentų, todėl Teismas nepriteisia kaštų ir išlaidų atlyginimo.

C. Palūkanos

132. Teismas mano, kad nevykdant įsipareigojimų palūkanos turi būti skaičiuojamos pagal ribinę Europos centrinio banko skolinimo normą, pridedant tris procentus.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS VIENBALSIAI

1. *Prijungia* Vyriausybės argumentą, susijusį su vidaus teisinės gynybos priemonių skundams dėl diskriminacijos ir įsikišimu į šeimos gyvenimo gerbimą nepanaudojimo, prie peticijos esmės klausimo nagrinėjimo ir atmeta šį argumentą;
2. *Skelbia* pareiškėjo skundus pagal Konvencijos 8 ir 14 straipsnius dėl skirtingo elgesio su juo kardomojo kalinimo laikotarpiu priimtinais, o likusią peticijos dalį nepriimtina;
3. *Nusprendžia*, kad buvo pažeistas Konvencijos 14 straipsnis kartu su 8 straipsniu;
4. *Nusprendžia*, kad nebūtina nagrinėti, ar buvo pažeistas Konvencijos 8 straipsnis atskirai;
5. *Nusprendžia*
 - (a) kad per tris mėnesius nuo dienos, kai sprendimas taps galutiniu pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį, valstybė atsakovė turi sumokėti pareiškėjui 6 000 EUR (šešis tūkstančius eurų) ir bet kokį mokestį, kuris gali būti taikomas šiai sumai, neturtinei žalai atlyginti, konvertuojant į Lietuvos litus pagal sprendimo įvykdymo dieną taikomą kursą;

(b) kad nuo minėto trijų mėnesių termino pasibaigimo iki sprendimo įvykdymo dienos per įpareigojimų nevykdymo laiką nuo minėtų sumų turės būti mokamos paprastosios palūkanos pagal ribinę Europos centrinio banko skolinimo normą, pridedant tris procentus;

6. *Atmeta* likusius pareiškėjo reikalavimus dėl teisingo atlyginimo.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2013 m. liepos 9 d., vadovaujantis Teismo Reglamento 77 taisyklės 2 ir 3 dalimis.

Stanley Naismith
Kancleris

Guido Raimondi
Pirmininkas